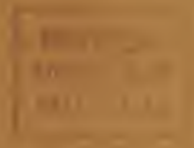

3 1761 08139896 8

MAGYARORSZÁG
KÜLÖNÁLLÁSA
NÉMETORSZÁG EGYSÉGÉNEK
SZEMPONTJÁBÓL.

EGY MAGYAR ÁLLAMFÉRFIÚTÓL.

(Eötvös József)

PEST, 1861.

EMICH GUSZTÁV MAGYAR AKADÉMIAI NYOMDÁSZNÁL.

ATYÁMHOZ.

Többször hallottalak méltánylással, sőt csodálással szólni a jelen könyvről: azon státusférfiúi magas álláspontról, melyről szerzője a középeuropai államok viszonyait áttekinti; azon mély combinátiókról, melyek a historia és józan politika kettős fáklyája mellett az egyedűl üdvös fejlemények útját oly bíztos kézzel mutatják ki; az előadás azon plastikai nyúgalmáról, és antik egyszerűségéről, melyek azt a pamphlettek sorából az óclassikai művek színvonalára emelik.

Olvastam azt, s óhajtám, bár irodalmunk is bírná. Tudom, értem, miért lön az németűl írva. Az Németországnak szól, Magyarország érdekében, amennyiben Magyarország érdekét német, sőt európai érdeknek mutatja fel.

Mégis, ellegyünk-e nála nélkül továbbra is?

Szerző Úr kegyes volt megengedni, hogy — amire maga hazafiúi gondok s munkák közepett nem érkezik, gyenge tollammal megkísértsem.

Legyen ez adomány kedves Előtted ma, midőn családod a legjobb Atya névnapját kegyeletesen ülli.

Pest, april 2. 1861.

TOLDY ISTVÁN.

MAGYARORSZÁG KÜLÖNÁLLÁSA.

Nagy események mindig nagy befolyást gyakorolnak azon államok viszonyaira, melyek általok érintettek, s így az osztrák monarchia viszonyaiban is az 1859-ki olasz háború s a reá következő béke által jelentékeny változásoknak kellett töténniök, melyeket az ezen államnak adandó intézvények körűli vizsgálatnál nem szabad figyelem nélkül hagynunk; mivel épen az adott viszonyok helyes megismerése az, melytől minden politikai kérdés helyes tárgyalása függ.

Első tekintetre úgy látszik ugyan, hogy Europa s különösen Austria viszonyai az utólsó események után is lényegökben ugyanazok maradtak, mint azelőtt voltak; az olasz kérdés épen nincs megoldva, s a keleti csak egy évvel haladt közelebb eldöntéséhez, úgy hogy jelenleg ugyanazon, sőt még fontosabb okok forognak fenn, melyek egy europai háború kitörését valószínűnek láttatják, míg Austria most is elszigetelve áll, mint azelőtt, csak hogy ezen állás következmé-

nyei az utólsó események által mindenki előtt világosabbakká lettek.

Majd ugyanez mondható a monarchia belső viszonyairól. A császári szó ugyan, mely által az állam törvényhozása és közigazgatása körében lényeges reformok ígértettek, azon vígasztaló megnyugtatást nyújtja, hogy a hiányok, melyek e tekintetben fennállnak, a legfelsőbb helyen is megismertettek; különben a zürichi béke által egy sem háríttatott el azon nehézségek közől, melyekben Austria azon béke előtt volt; s most úgy, mint egy év előtt, kétségen kívül áll, hogy Austriának, ha állását meg akarja tartani, roppant erőre van szüksége, s hogy ezen erőt nem más államok iránti baráti viszonyokban, hanem csak önmagában keresheti.

Más az, ha az eszközökről van szó, melyekkel e célra törekednie kell.

Mindenekelőtt a monarchia földterületi viszonyaiban történtek változások; azután az állam pénzügyi helyzete lett súlyosabbá; s végre, amint ennek minden olyan harc folytán, melyekben bizonyos elvek megvalósításáról van szó, s mely jelentékeny eredményekre vezetett — meg kell történnie, az emberek nézeteiben is nagy változások történtek. A kívánságok hangosabbakká, az ellentétek élesebbekké lettek, a fennállónak szilárdságábani bízalom igen megkissebbült, s mindez azon irányra, melyet az államban követni kell, bizonyosan nem marad befolyás nélkül; egyszersmind valószínű azonban, hogy az olasz háború ezen egyes következményeinek fontossága idővel csekélybülni fog. A pénzügyi nehéz-

ségeken, melyekben az állam e pillanatban van, talán célszerű megtakarítások, vagy az által lehetne segíteni, hogy az állampolgároknak az állam pénzügyi szükségeibe tiszta bepillantás s lehetőség nyújtassék az államgazdászatra hatni; s bármily nagy legyen is az ingerültség, melyet az olasz elv-háború hátrahagyott, a fennálló iránti bízalom ismét meg fog szilárdulni, ha abban egy ideig nem történnek változások. Ezeken kívül azonban az utólsó eseményeknek még egy eredményök van, mely pillanatra nem vont ugyan anyagi változásokat maga után, de melyről a legnagyobb bizonyossággal előrelátható, hogy fontossága idők múltával mindig növekedni fog.

Azon jelentőséget értem ezalatt, melyet utólsó időben a nemzetiség elve nyert.

Kiki tudja, hogy Olaszhon viszonyainak gyökeres átalakulása egyedűl az által tétetett lehetővé, hogy a nemzetiség elve melletti lelkesedés használtatott fel emeltyű gyanánt, s minél többet gondolkozunk az utólsó események eredményeiről, annál kevesbbé kételkedhetünk a felett, hogy ezen elvnek Austria jövendő szerkezetére is döntő befolyásal kell birnia. Mert

1) Austria nem csak a villafrancai békeelőzményekben, hanem később zürichi békeoklevélben is egy olasz szövetség megalakításának eszméjét elvileg elismerte, s bizonyos feltételek alatt azon szövetségbe lépni késznek is nyilatkozott.

2) Az utólsó háború alatt, és azon alapelvek folytán, melyeket azóta a francia kormány felállított és követett, az egység utánni törekvés Németországban ismét előtérbe lépett s teljesen bizonyos, hogy mind

egy olasz szövetség megalakításának, mind a már fennálló német szövetség szilárdabb szervezésének szükséges következménye Austria belső viszonyainak egy tökéletes átalakítása volna.

A villafrancai és zürichi szerződések határozataitól később eltértek, s Olaszország viszonyai végleges megalakulásának kérdése, Középolaszhon nagy részének Sardiniávali annexiója által a fejlődés új stádiumába lépett, melynek eredményeiről legfelebb gyanítások állíthatók fel. Másra, vagy későbbi időre hagyom tehát azon befolyás meghatározását, melyet Olaszhon újjáalakulása fog az osztrák államra gyakorolni, hogy ezen írásban egyedűl azon következmények megvizsgálásával foglalkozzam, melyeket Németország államintézvényei célszerűbb szervezésének az osztrák monarchia belső viszonyaira szükségképen maga után kell vonnia. Nézetem szerint különben is nagy hiba, melyet majd mindjáján elkövettek, kik azon kérdéssel foglalkoztak, miként kellene Austriát jövőre szervezni, hogy azt mindig csak a monarchia egy belső kérdéseűl tekintették; míg az mégis egyike a legfontosabb europai kérdéseknek, melyeknek eldöntése a világ általános viszonyaitól s főkép attól függ, hogy Németország egysége általjában megvalósíttassék-e és mely formában?

I.

Németország egysége egész Europára nézve szükséglet, s e szükségletnek egyedül a szövetség célszerübb elrendezése által lehet eleget tenni.

Az előtt, a ki figyelemmel szemléli Europa helyzetét, fel kell tűnnie annak, hogy e világrész különféle részei közt épen semmi egyensúly nincsen.

Míg nyugaton nagy birodalmak állanak, melyek befolyása messze kiterjed Europa határain túl, s míg Europa keletén oly hatalom emelkedik, mely egy század óta folytonos haladásban lévén minden mások önállóságát veszélyeztetni látszik, épen e világrész középpontján minden elemet feltalálunk egy hatalmas állam alkotására, de egyszersmind a legnagyobb szakadozottságot s erőtlenséget.

A XV. század vége, azaz azon pillanat óta, midőn a francia és spanyol monarchia szilárd egységekként alakíták magokat, Europa sorsát mindig a nyugat határozta meg, és Németország, mely földrajzi helyzeténél fogva arra látszik hivatottnak, hogy a legjelentékenyebb állást foglalja el, vagy épen nem, vagy csak azáltal gyakorolt befolyást a világ sorsára, hogy nyugoti s keleti szomszédai által eszközűl használtatá

fel magát, azok különös politikai céljainak kivitelére.

Bizonyára Németországnak ezen tehetetlen, mondhatnók természetellenes helyzete nemcsak magára Németországra, hanem egész Europára is mindig hátrányos hatással volt, s ez némileg csak az által lőn paralyzálva, hogy Europa államrendszerében egy szilárd középpont szükségletén az osztrák monarchia fennállása által némileg segítve lőn.

Austria sohasem felelt meg teljesen e szükségletnek. Különben az legalább csak részben történt, a míg t. i. ezen állam mint a katholikus Németország középpontja s több német tartományok birtoka által egész Németországra jelentékeny befolyást gyakorolt; így tehát Austria fennállása hosszú ideig jogosan ismertetett el egész Europa szükségletéűl.

Épen oly bizonyos azonban, hogy Austria többé nem oly alkalmas e feladatra, mint azelőtt; és pedig azért:

a) Mert azon helyzetnél fogva, melyben az ozman birodalom áll, az osztrák állam minden ereje igénybe van véve, ha állását a nyugaton meg akarja tartani.

b) Mert Anglia és Franciaország hatalma, különösen ez utólsóé, melynek túlnyomó befolyását ellensúlyozni kellene, jelentékenyen növekedett, míg egyszersmind azon nyugati államok hatalma, melyek ez egy összeütközés esetében Franciaország ellensúlyozásaul szolgálhatnának (Spanyolország és Hollandia), sokkal kisebb lett.

c) Europa viszonyai azon helyzet által, melyet Oroszország foglalt el újabb időben, egészen átalakúltak. Ha előbb természetellenesnek látszott, hogy

Europa súlypontja körzetének egyik oldalán legyen, s hogy az egész világrész sorsa a nyugat nehány államai által határoztassék meg, s ha tehát egy hatalmas államnak a középponton akkor is kívánatosnak kellett látszania, úgy egy ilyennek megalapítása most, midőn keleten is egy hatalmas állam keletkezett, szükségletté vált, mert csak ezáltal kerülhető el oly összeütközés, melynek különben kelet és nyugat közt ki kellene törnie, oly összeütközés, melynek kimenetelét senki nem jósolhatja meg, de a mely nemcsak minden ország anyagi díszlésének feldúlását, hanem mint minden, a mi által különböző elemek békés egymásra hatása megakadályoztatik, a polgáriasodásban is hátramaradást vonna maga után.

Nem ismerek államot Europában, melyre nézve Németországnak egy célszerű szervezése kívánatos, sőt szükséges ne lenne.

Maga Oroszország sem kivétel e tekintetben, mert ezen államnak, ha erősen akar fejlődni, mindenekelőtt szilárd határokra van szüksége, miáltal azon törekvésnek, mindinkább kiterjeszkedni, korlát vettetik, s kényszerítve lesz roppant erejét bensejében alkalmazni s ezáltal szilárdabbá lenni.

Szemére vetik a német népnek, hogy másoknál kevesbbé csügg nemzetiségén. Bizonyítványokúl azon gyakori esetek hozatnak fel, hogy németek, ha gyarmatosokként jönnek idegen országokba, előbb és tökéletesebben csatlakoznak az idegen népiséghez, mint mások.

Azt hiszem, hogy ezen állítás, általában mondva ki, amint azt tenni szokták, téves. Valamint Németországban egész földterületeket találunk, melyeken

egykor a szláv nemzetiség volt az uralkodó, s melyek népessége annyira német lett, hogy idegen eredetök a tudomány útján kimutatható ugyan, de nem érezhető; s valamint nem létezik oly nép, mely legkitünőbb férfiai közt olyanokat ne mutathatna fel, kik származásuknál fogva tudvalevőképen idegen nemzetiségekhez tartoznak, úgy a német nép egyes esetekben (p. o. hogy hazai példákkal éljek, a németek Magyarország egyes városaiban és a szászok Erdélyben), nemzetisége tekintetében bámulatos szívósságot tanusított, és ha minden ide vonatkozó tényt összeállítunk, legalább az indogermán népekről állíthatjuk, hogy azon mérték, melyben nemzetiségökhöz ragaszkodnak, kevésbbé függ népiségöktől, mint más viszonyoktól. Ha különben felakarjuk venni, hogy a német nép, legalább jelenleg, kevésbbé csügg nemzetiségén mint mások *), ez még is csak annyiban állítható, a mennyiben a Németországon kívüli németekről van szó. Saját hazájában távol van a német nép attól, hogy e tekintetben hátrább álljon másoknál. Ha van nép, mely erősen kifejezett nemzetiséggel bír, mely magát századokon át minden oly sajátságaiban fenntartotta, amelyek által az egyes törzsek különböznek egymástól, úgy a német az. Egy nép sem nyomta annyira saját egyéniségének bélyegét mindarra, a mit a szellemi tevékenység terén ered-

*) E jelenség, mely mindenesetre, ámbár nem oly általánosságban, mint azt állítják, elismerhető, nyilvánvalólag csak e nép házi erényeinek nagy mértékéből magyarázható, melyek az egyes németet arra bírják, hogy, ha ezt családja érdekében szükségesnek látja, az idegen népiséghez csatlakozzék.

ményezett, mint ez, s mindenki, a ki a történetet ismeri, megfogja engedni, hogy a nemzetiség öntudata egy népnél sem ébredt fel korábban, s egynél sem gyakorlott nagyobb befolyást a politikai eseményekre és társadalmi viszonyokra, mint a németnél.

Úgy hiszem, jelenleg senki sem fogja félreismerni azon nagy jelentőséget, melyet az ulramontán igények ellenében ellenzékként nyilatkozó nemzetiség érzelme a reformatióra gyakorolt, s habár Németország méginkább szétdaraboltatott a reformatió után, mint a mennyire már előbb volt, s annak folytán minden idegen befolyásoknak martalékául maradt, mig végre a római császárság eltörlésével a birodalmi egységnek még jelképe is elveszett, e szomorú jelenségek oka még sem a népben keresendő. Az idegen nyelv és szokások, melyek a német udvaroknál s a német nemességben lábra kaptak, a társadalom legmélyebb rétegeibe, melyek szerint itélendő meg minden népiség, behatottak, s tagadhatatlan, hogy azon visszahatás, mely ezen szomorú viszonyoknak véget vetett, épen ezen rétegekben keletkezett s a német polgárság és a nép tettéül tekintendő.

Ez épen úgy áll a XVIII. század irodalmi mozgalmairól, melyekkel Németország nemzeti öntudata újra kezdődik, mint a nagy emelkedésről, mely által a küluralom igáját a XIX. században lerázta.

Valjon feltehető-e, hogy oly eszme, mely mint a német nép egységének eszméje, tagadhatatlan tény alapján nyugszik, oly eszme, mely több mint egy század óta egy nagy nép minden szellemi irányán uralkodik, mely terjedelemben mindig nyer, oly eszme, melynek egy fél század előtt Németország a

külуralomtól való megszabadulását köszöni, mely azóta minden nagyobb mozgalomnál mindig előtérbe lépett ismét, s egy több mint negyven millióból álló nemzet törekvéseinek végcéljául tűzetik ki, feltehető-e — kérdem — hogy ily eszme ne gyakoroljon befolyást ezen nép politikai alakulására?

Nem tartozom azok közé, kik azon befolyást, melyet eszmék gyakorolnak egész népek irányára, veszélyesnek tartják.

Valamint az egyes ember csak akkor eredményezhet valami nagyot, ha magosabb célt tüzött ki magának, úgy van az népekkel is. Oly nép, mely nem képes eszmékért lelkesűlni, sohasem fog nagy állást foglalni el a világban, s bizonyára sohasem éri el az anyagi díszlés azon legfelső fokát, mely mindig csak a népek politikai hatalmának eredménye, s azon pillanatban kezd sülyedni, midőn már az anyagi jólét utánni törekvés minden nemesebb irányt háttérbe szorított. Távol attól, hogy azon ideologiát, melyet a német népnek szemére vetnek, politikai nagysága akadályának tartanám, e képesség eszmékért lelkesülni bizonyságául látszik nekem azon magos hivatásnak, mely e nép sajátja lett. Bizonyos azonban, hogy a befolyás, melyet eszmék gyakorolnak egész népek irányára, csak annyiban lehet üdvös, a menynyiben az azokérti lelkesedés nem beteges, s ilyen mindig akkor lesz, ha nem létezik gyakorlati tér, melyen az eszme megvalósításáért működni lehetne, ami által a legigazabb gondolatnak is egy nemévé a rögeszmének kell válnia, melytől sem menekülni, sem azt megvalósítani nem lehet. Ez akkor történik, ha az eszme, melyért a nép lelkesűl, a fennálló viszo-

nyokkal éles ellentétben áll s ezáltal forradalmivá válik. Épen nem akarom azt állítani, hogy mindkettő már így van Németországban; különben úgy látszik előttem, hogy ideje volna már az egység eszméjének gyakorlati tért nyitni, nehogy az annak megvalósítására csendben mindig növekedő törekvés Németország minden viszonyait összezavarja.

Ha Europa nyugalma s vele együtt minden fennálló már a török birodalom állapota által jelentékenyen veszélyeztetve van, ámbár ezen állam a polgáriasodott világ határain fekszik, úgy senki sem fogja tagadni, hogy korunknak elég egy ily égető kérdés, és hogy e világrész minden tartós megalakítása lehetetlen, ha az ozman birodalmon kívül, mely folyvást bomladozik, Europa közepén még egy más, minden tekintetben fontosabb állam létezik, mely mindig keletkezni akar, s az ujjáalakulás folytonos folyamatában van.

Ismétlem, szilárd meggyőződésem szerint semmi sincs, ami minden államviszonyok megerősítésére többet használna, s aminek tehát inkább kell Europa minden népeinek s államainak érdekeiben állania, mint hogy Németország egysége, eszméből, mely amíg ellentétben áll a fennálló viszonyokkal, ezeket veszélyezteti, ténynyé váljék; de szintoly szilárdul vagyok meggyőződve arról, hogy ez hosszabb ideig nem lehetséges, ha Németország egységének fogalma alatt államviszonyokat értünk, amint azt Franciaországban, sőt Angliában is feltaláljuk.

Egészen felesleges azt vizsgálni, mily befolyással lett volna egész Europára s különösen Németországra,

ha ez ország fejlődésében ugyanazon menetelt követi, melyet Franciaország. Ha a történelemre térünk vissza és látjuk, mennyire törekedtek a Saliak és Hohenstaufok a legnagyobb erőlködéssel Németországot egységes államként szervezni, s ez dacára az erélynek, és annyi császár kitünő személyiségének sohasem sikerült, ámbár itt a nemzetiség szempontjából tekintve látszólag sokkal több eleme létezett az egységnek, mint p. o. magában Franciaországban, azon meggyőződésre kell jutnunk, hogy ezen jelenség oka a német nép sajátságos egyéniségében keresendő, mely, mint azt az ókor legtehetségesebb népénél, a görögnél feltaláljuk, nem volt alkalmas oly államintézvényeket alkotni, melyek az egyéniség szabad fejlődését akadályozzák.

De bármiként gondolkodjunk is erről, az, hogy Németország, történelmének hosszú folytában soha egységes állammá nem volt alakítva, hogy az egyes törzsek közt még most is nagy különbségek találhatók, hogy vallási tekintetben ellentétek állanak fenn, hogy általában igen soknak, ami századok óta jogosan létezik, megsemmisíttetnie, hogy minden viszonynak megváltoztattatnia, minden nézetnek át kell alakulnia, ha Németország Franciaország mintájára egységes állammá rendeztessék; ez minden kétségen kívül van, és ily átalakulások csak hosszú idő vagy nagy forradalmak műve lehetnek.

Ha Németország egységének eszméje megvalósíttatték, ha ez nemsokára, s nagy felfordulások nélkül valósíttassék meg, úgy az csak e g y s z ö v e t s é g e s á l l a m a l a k j á b a n l e h e t s é g e s; s azért hiszem is, hogy azon nagy nemzeti mozgalomnak,

mely Németországban talán még mélyebb gyökereket vert, mint Olaszhonban, szükségképen szilárd szövetségi viszonyok rendezésére kell vezetnie, annyival inkább, mivel ez az egyedűli eszköz, mely által azon forradalmi irányoknak, melyek Németországban Europa nagy hátrányára léteznek, ellenök működni lehessen.

Bolondság volna tagadni akarni respublicai irányok fennállását Németországban. Ha meggondoljuk, ami e század folytán nem csak Napoleon, hanem a bécsi congressuson összegyűlt államférfiak által is történt, nem fogunk csodálkozni, hogy a legitimitás elve s a dynasticus érzelmek, melyekkel a német nép legtöbb része csüggött uralkodóján, meggyengűltek; épen oly bizonyos azonban, hogy a köztársasági intézvények utáni törekvés a fennállókra csak annyiban lehet veszélyes, amennyiben azt a nemzeti egységre való törekvéssel, mely Németország méltó állásának feltétele, egybeköttetésbe tudják hozni, s hogy e két eszme összekapcsolása épen nem fekszik a dolog természetében.

Ha Németország egysége alatt államintézvények értetnek, amint azt Franciaországban találjuk, e cél elérése, legalább hosszabb időre épen oly valószínűtlen a respublicai mint a monarchiai forma alatt, mert a fennálló viszonyok teljes átalakulása, ami itt szükséges volna, még a legnagyobb felfordulások esetében is bizonyos időt szükségel, mely itt, hol egy oly nagy s népes állam átalakításáról van szó, mint a német, rövidnek nem gondolható.

De ha az egység alatt, melyre törekszenek, csupán intézvények értetnek, melyek által a német

nemzetnek azon állás biztosíttathatnék, melyre ennek nagysága s deréksége folytán igényt kell tartania, úgy e cél is egy szilárd szövetséges állam alkotása által érhető el; sőt bizonyos, hogy, amennyiben csak Németországnak a külföldre való befolyásáról van szó, e cél sokkal előbb érhető el, ha az egyes államokban fennálló monarchiai forma mellett megmaradnak; mint, ha előfeltételként, oly intézvényekre törekszenek, melyek csak súlyos és hosszú harcok által érhetők el, és, legalább míg ezek tartanak, Németországot egészen tehetetlenné kell tenniök.

Europa minden államai közt nincs egy is, mely valamint múltja úgy jelen viszonyai folytán egy központosított állam minden feltételeit annyira nélkülözné, mint Németország; egy sincs, melyben egy szövetséges állam eszméje, mint egyedüli forma, mely alatt az egység megalapítása lehetséges, magától annyira előtolakodnék, s azért is minden gyakorlati kisérlet, Németország államintézvényeit megjavítani, ezen eszméből indúlt ki. De épen oly bizonyos, hogy a szövetségi viszonyok, amint azok 1815-ben alapíttattak meg, s most is fennállnak, a jelenkor szükségleteinek meg nem felelnek.

Teljesen felesleges azon állásra, melyet a német szövetség más államok ellenében elfoglal, fordítani a figyelmet. Nagyon is mélyen érzik azt, s ha legújabb időben ismét inkább előtérbe lépett az egység eszméje, úgy e tünemény oka mindenek előtt azon tapasztalatokban keresendő, melyeket Németország az utólsó olasz háború folyamata alatt tett. A szükségletet nem csak a nép, hanem a kormányok is elismerik, s német államférfiak is nyíltan kimondják,

hogy a szövetség jelenlegi alakjában tovább fenn nem tartható.

Jól tudom, hogy azon eszmének, a szövetségi viszonyt, melyben Németország egyes részei egymással állnak, szorosabbá tenni, sok oldalról kell ellenkezésre találnia.

Azon mértékben, melyben a szövetségi viszonyok szorosabbak lesznek s az öszves állam befolyása több tekintetekre terjeszkedik ki, kell azon körnek is, melyen belül az egyes részek önállóan mozognak, s evvel együtt annak is, melyeken belül a fejedelmek souveraini jogaikat gyakorolják, szükebbé válnia; igen természetes tehát, hogy oly intézvények, melyek Németország egyes részei és fejedelmei autonomiájának korlátozását vonják magok után, ellenzők nélkül nem lehetnek.

Általában minden oly államviszonyok átalakítása, melyek hosszabb időn át állnak fenn, mindig nagy nehézségekkel jár, mert soha számos magánérdek megsértése nélkül végbe nem mehet. Valamint tehát azon ellenmondást természetesnek kell találnunk, melyre minden a német szövetség célszerű berendezésére irányzott kisérlet eddig akadt, úgy ezen ellenzék jövőre nézve is biztosan előrelátható. Ha különben a helyett, a mit Németország egységéről mondottak és írtak, azt vesszük szemügyre, a mit e tekintetben cselekedtek, úgy meggyőződünk, hogy az utólsó huszonöt év lefolyása alatt mindig azon egy irányban történt a haladás, melynek szükségképen az egységhez, legalább azon értelemben, melyben az egy szövetséges állam alakjában lehetséges, kell vezetnie. Itt épen nem egyesek vagy bizonyos pártok

törekvéseiről szólok, hanem arról, amit Németország kormányai, sőt még azok is tettek, kik elvileg az egyes államok legteljesebb souverainitásához ragaszkodnak.

A frankfurti szövetségi gyűlésnek kevés népszerűsége van, sőt meglehetős nagy azoknak száma, kik állítják, hogy az alkotmányos formák fejlődése Németországban mi által sem akadályoztatik annyira, mint a szövetség fennállása által. Azonban, hogy a szövetség sokat használt Németország egysége eszméje megerősítésének, úgy hiszem, minden kétségen kívül áll. Mert, nem tekintve azt, hogy a szövetségi gyűlés létezése Frankfurtban, egyes szövetségi várak fennállása vegyes várőrségekkel, az egyes államok contingenseinek meghatározása s ugyanazok felett a szövetség nevében gyakorlott felügyelet már azért fontosak, mert az egység elvének ünnepélyes elismerését foglalják magokban s mert Németország a szövetségi gyűlés fennállása által magában az europai államcsalád körében egységként jelenik meg, tehát, nem tekintve mindezt, mégis tény, hogy újabb időben Németország egyes részei közt, sok viszonyok tekintetében mindig nagyobb egyformaság vitetett keresztül, amiben a szövetségi gyűlés fennállásának bizonyosan nagy része volt; mert a Németország egyes részei közt fennálló egyenetlenség épen azért éreztetett egészen természetellenesnek, mert a bár laza szövetségi viszonyok által már megszokták Németországot egységnek tekinteni, s mert a folytonos érintkezés által, melyben Németország minden kormányai egymással a szövetségi gyűlésen állnak, minden hasonló

rendszabály kivitele jelentékenyen megkönnyíttetett.

Felesleges felsorolni azon egyes lépéseket, melyek a német szövetség megállapítása óta Németország egységének érdekében tétettek. Valamint a német vámszövetség és azon kereskedelmi szerződés történetének, melyet utólsó időben Austria kötött azzal, arról kell mindenkit meggyőznie, hogy közeledünk azon pillanathoz, midőn Németország kereskedelmi tekintetben tömör egységet képezend, úgy találjuk ezt más fontos viszonyok tekintetében is. A német vasút és telegraphvonalok egyletei, a fáradozások egyforma mérték s pénzláb behozatalában, a posta- és útlevélügy tekintetében hozott legújabb rendelmények, mindaz, ami egy általános váltó- és kereskedelmi jog behozatalára végbevitetett, s a mindig hangosabban nyilatkozó kivánat, hogy Németország a polgári- és büntető jog tekintetében is közös törvénykönyvet nyerjen, oly egyes jelenségek, melyekből az általános irány megítélhető.

Gondoljuk magunknak az egység elvét mindazon tekintetekben kivíve, melyekben azt még Németország kormányai is kívánatosnak, sőt szükségesnek ismerik el; tegyük fel, hogy a német vámterület a szövetség egész terjedelmére kiterjed, s hogy az árúknak is oly szabad forgalom nyittassék, miképen személyekre nézve az útlevélbeli egyezmény, tegyük fel, ami elvben szükségesnek ismertetik el — hogy egész Németországban ugyanazon mérték és súly, ugyanazon pénzláb legyen, hogy mindenütt, nemcsak a kereskedelmi és váltó, hanem a polgári jog és törvényhatóság tekintetében is csak egy törvény létez-

zék: azt hiszik-e, hogy az egységre való törekvésnél, melyet Németországban találunk, s melynek alapja a német nép törzsegységében, történelmében, közös műveltsége és irodalmában, azaz mind abban fekszik, aminek a polgáriasodás haladásával mindig nagyobb befolyással kell a népre bírnia, azt hiszik-e, kérdem, hogy ily körülmények közt Németország politikai egysége még hosszú időre megakadályoztatható lenne?

Az egység, egy központosított állam értelmében, mindenesetre igen; mert ez oly feltételektől függ, melyeket sem a nép lelkesedése, sem a kormányok akarata rögtön meg nem teremthet. Ha azonban csupán a szövetség célszerű szervezéséről, azaz arról van szó, hogy a német szövetség, mely 1815 óta az europai államrendszernek egyik lényeges részét képezi, úgy alakíttassék át, hogy az azon jogi fogalmaknak, melyekből alapításakor kiindultak, és Németország s Europa szükségeinek megfeleljen, úgy hiszem, kétségnek nincs helye.

Hogy egy szövetséges állam céljának megfeleljen, elkerülhetetlenül szükséges, hogy az egyes részek alkotmányai, azután ezek és a szövetség alkotmánya legalább a fő alapelvek tekintetében egymással megegyezzenek.

Mivel Németország egy része rövid idővel a szövetség megalakítása után az alkotmányos monarchia alapelvei szerint rendeztetett be, míg Poroszország legújabb időig mint absolut monarchiai állam kormányoztatott, s Austria német tartományai jelenleg is úgy igazgattatnak, Németország egyes részei között tehát lehetetlen volt az érdekek és törekvések azon

közösségének létrejönnie, mely szövetségi államban még elengedhetetlenebb, mint olyanban, hol az államegységet egy hatalmas kormány befolyása őrzi. Azonkívül igen természetes, hogy Németország alkotmányos részeiben mindaddig nem keletkezhetett valódi bizalom a szövetségi gyűlés iránt, míg azon csak az egyes államok kormányai voltak képviselve.

Ha a szövetség feladatának megfeleljen, elkerülhetetlenül szükséges, hogy annak minden része ugyanazon alapelvek szerint kormányoztassék; azaz, mivel nem is gondolható hogy majd minden német állam az alkotmányos kormányformától a függetlenhez lépjen vissza, hogy az alkotmányos monarchia elve Németország minden részeibe béhozassék. De a mely pillanatban ez megtörténik, ugyanabban biztosítottnak tekinthető a szövetség újraszervezése is, mert ha egyszer azon elv : hogy mind az, ami minden állampolgár jólétére befolyással bír, csak a nép képviselőivel határoztathassék meg, Németország minden részeiben érvényesíttetett, a szövetség mostani szervezésének is, mely szerint a nép a határozatokbani minden részvételből ki van zárva, magától össze kell omlania, s ha a népnek lehetővé teszik nézeteit és kivánságait a szövetségnéli képviselete által érvényesíthetni, úgy a szövetség azon feladatnak, Németország érdekeit a külföld irányában megőrizni, bizonyosan meg fog felelni.

Ha azon terv, melyet báró Stein a chaumonti szerződés után azonnal Hardenberggel és az orosz császárral közlött, megvalósíttatott volna; a szövetségi gyűlés, mint indítványozva volt, már akkor a

fejedelmek, városok, s az egyes államok országrendeinek követeiből alakúlt volna, melyeknek rendi alkotmányaikért a szövetség állt volna jót; a császár helyébe egy szövetségi igazgatóság lépett volna, melynek kötelessége leendett a szövetségi gyűlést vezetni, az ez által hozott törvényeket végrehajtani, az államok alkotmányos élete és igazságszolgáltatására, Németország külügyeire, a fejedelmek és alattvalók kölcsönös viszonyaikra felügyelni, egyszersmind a béke és háború felett határozni, a hadügyről s határerősségekről gondoskodni; ha egy német államnak a másik elleni benföldi vámai megszüntettettek, s Németország, mint azt báró Stein indítványozta, már akkor egy vám- és kereskedelmi területté egyesíttetett volna, Németország állása az azóta lefolyt negyvenöt év alatt bizonyosan egészen más leendett. Németország valószínűleg már most bírna az egység azon fokával, melyet a német nép méltósága és érdekei megőrzése szükségelnek. Miután ezt nem tették, sőt még az alapvonalok tekintetében is, melyek megerősítését szükségesnek ismerték el, eltértek Stein tervétől, ezen alapvonalok közelebbi fejlesztését azonban a szövetségi gyűlésre, azaz a fejedelmek követeinek egy gyülekezetére bízták, annál kevésbbé csudálandó, hogy ez eredmény el nem éretett, midőn a veszélylyel együtt, melyet a német szövetség megalapítása mindenki előtt szükségesnek láttatott, a készség is, áldozni e célért, háttérbe lépett s főleg Napoleon halála után mindinkább az egyes fejedelmek érdekei tekintettek irányadóknak.

Németország egysége eszméjének alapja azonban, most úgy mint akkor a

német nép egységének tényén nyugszik; — amiből következik, hogy amily mértékben növekedik a nép befolyása a szövetségi viszonyok megalakulására, ezeknek azon mértékben kell szilárdulniok, így tehát hogy Németország az egység azon fokára emeltessék, mely a szükségleteknek megfelel, s a német népnek a maga nagyságához méltó állást biztosít, csupán célszerű intézvényekre van szükség, melyek által a német népnek, a maga képviselői által, az őt megillető befolyás nyújtassék a szövetségi gyűlésen; s mert épen most, midőn lassanként Németország majd minden egyes állama alkotmányos kormányformával bír, mely által a nép a szövetségi gyűlésen képviselt kormányokra befolyást gyakorol, a népnek a szövetségi gyűlésen képviseltetése iránti igényei tartósan még nehezebben utasíthatók vissza; úgy hiszem tehát, hogy a német szövetség, bármily hibásnak tartsák is annak szervezését, magnak tekintendő, melyből és pedig aránylag igen rövid idő alatt Németország egységének szükségképen ki kell fejlenie.

Vonjuk röviden össze az eddig mondottakat.

Azon nézetből indulok ki, hogy Németország belső viszonyainak célszerűbb szervezése, miáltal Németország az őt természet szerint megillető állást nyerné el Europa középpontjában, az europai béke s minden politikai viszonyok célszerű alakításának egyik alapfeltétele.

Mindenkinek, aki Németország jelenlegi hely-

zetét előítéletek nélkül szemléli, a következő állítások igazságát el kell ismernie :

a) hogy a német nép nemzeti öntudata egy század óta folytonos növekedésben van;

b) hogy Németországban minden forradalmi irány csak azért veszélyes, mert a nemzeti egység eszméjével függ össze, s Németország e pillanatban úgy van szervezve, hogy a hazafiság, melynek kellene, hogy a fennállónak legszilárdabb támasza legyen, arra nézve veszélyessé válik. Hogy tehát

c) oly veszedelmek, milyeneket 1848-ban átéltünk, elkerültessenek, minden áron eszközökre kell gondolni, melyek által azon ellentét, melyben a nemzeti öntudat áll a jelen politikai helyzetével, megszüntettessék;

d) hogy jelen pillanatban a nemzeti egységre törekvés, nem egy egységes központosított állam megalapítása, hanem célszerű szövetségalkotmány által elégíthető ki; hogy végre

e) e cél elérésére egyedül az szükséges, hogy a német népnek képviselői által befolyás engedtessék a szövetségi gyűlés határozataira. Ezen előzményekből következtethető, hogy

> a német nép egység utáni törekvése, mi által egyszersmind egész Europának egy általános szükséglete elégíttetik ki, szükségképen, és pedig aránylag igen rövid idő alatt a német népnek a szövetségi gyűlésen képviseltetéséhez fog vezetni.

És ezen előfeltételből indulunk ki a következő viszgálatokban.

II.

Az osztrák monarchia viszonyai a német szövetséghez.

Az osztrák monarchia egy harmadrésze a német szövetséghez tartozván, felesleges azon állítás bebizonyítása, hogy oly változásoknak, melyek által a német népnek a maga képviselői által a szövetség általános ügyei tekintetében elhatározó szavazat adatik, jelentékeny befolyást kell gyakorolniok Austria belső viszonyainak alakulására is. Mennyire terjed ez, az azon viszonyoktól függ, melyekben jövőben az osztrák monarchiának a német szövetséggel állania kell.

Itt csak három lehetőség tételezhető fel:

Austria vagy belép egész területével a német szövetségbe;

vagy kilép belőle egész területével;

vagy pedig Austria azon tartományaival marad a szövetségben, melyek most is ahoz tartoznak, míg a monarchia azon részei, melyek sem történelmi jog, sem nemzetiségöknél fogva Németországhoz nem tartoznak, jövőben is mint a szövetséghez nem tartozók tekintetnek, igazgattatnak és kormányoztatnak.

E combinátiók közől melyik tehető fel a legvalószínűbbnek?

III.

Az osztrák monarchia belépése a német szövetségbe egész területével.

Annak megítélésére, mennyire tehető fel valószínűnek az osztrák monarchia belépése a német szövetségbe egész területével együtt, mindenekelőtt szükséges tisztába jönni azon következmények felett, melyeket Austria egész területéveli belépése a német szövetségbe az europai egyensúlyra, vagy helyesebben kifejezve az egyes nagyhatalmak mostani hatalomhelyzetére gyakorolna. Mert csak ebből tudható meg, mennyire ellenzenék Europa egyes nagyhatalmai egy ily egyesülés megkisértését.

Itt csak bizonyos tényekre akarom figyelmessé tenni az olvasót, s reá bízom azokból következtetéseket vonni.

Mindenekelőtt tény, hogy a német szövetség, dacára 11486 négyszeg mértföldnyi kiterjedésének s népességének, melynek száma 1852-ben 43,284387 lélek volt, jelenleg, mondhatni Europa általános viszonyaira épen nem bír befolyással. Két szövetséges állam az europai nagyhatalmakhoz számíttatik, a szövetség maga, mint ilyen, jelenleg teljesen hatalom nélküli.

Kétségkívül egy célszerűen berendezett szövetséges állam megalapítása, még a mostani német szövetség határain belül is, elhatározó befolyást gyakorolna Europa minden viszonyaira. Nem, mivel Europa egyensúlya veszélyeztetve, sőt épen, mert azáltal biztosítva lenne, ha Europa középpontjában egy hatalmas állam keletkezik, mely azon törekvéseknek, melyek most kisebb államok önállóságát fenyegetik, áttörhetlen gátot vethetne, feltehető, hogy Németország belső viszonyainak minden változása, mely az egységet előkészíti, egyes szomszédállamokban kevés rokonszenvre számolhatna.

Míg azonban az egységnek (feltéve, hogy a német szövetség jelenlegi határai közt maradnának) épen ezen okokból más államokra nézve felette kívánatosnak, sőt szükségesnek kell látszania, egy óriási állam megalapítása Europa középpontjában, a mint ilyen keletkeznék, ha egész Austria belépne a német szövetségbe, mindenekre nézve épen azon mértékben lenne veszélyes.

Mivel az osztrák monarchia azon országai, melyek nem tartoznak a német szövetséghez, még most is 8000 négyszeg mértföldnyi területűek s 24 millió lakost számlálnak, a szövetségbe lépés által egy majdnem 20,000 négyszeg mértföldnyi területű és 70 millió lakossal bíró állam keletkeznék, s nem hiszem, hogy valaki azt állítaná, miszerint ily állam alapítása az europai súlyegyen érdekében fekhetnék.

Feltéve azt is, hogy egyedűl Austria lép belé egész területével, Europa minden más államainak helyzete alárendeltté válnék, sőt Oroszország kivételével valamennyinek önállósága veszélyeztetettnek

lenne tekinthető, s valjon feltehető-e, hogy ha azon elv, melynek folytán Austria a szövetségbe beléphetne, egyszer alkalmaztatott, nem fordíttatnék az Poroszországra is, miáltal a szövetség ismét 1700□ mértfölddel s 4 milliónyi népességgel gyarapodnék; sőt hogy később, ha egyszer Németország ily nagyságra emelkedett, nem dolgoznának-e mindazon tartományok egyesítésén, melyekre vagy lakosaiknak nemzetisége folytán, vagy mivel azelőtt a római birodalomhoz tartoztak, vagy mivel német szövetségi tartományokkal személyes unió kötelékei által egyesítvék, jogot vélnek tarthatni?

Németország azon módot, mely szerint Elsasstól megfosztatott, soha el nem feledte, s a Schleswigérti lelkesülés bizonyítványul hozható fel arra nézve, hogy a Németországban uralkodó jogi fogalmak szerint a németek igényei messze kiterjednek azon területen túl, melyet a bécsi congressuson a szövetségnek határoztak. Valjon feltehető-e, hogy a német nép oly igényekről, melyekért 1848-ban, midőn az egység melletti mozgás élénkebbé vált, annyi erélylyel lépett fel, lemondana, ha Németország valóban már egy szilárdul szervezett szövetséges állammá lett, vagy hogy akármely állam ellentállhatna Németországnak Elsassra, Schleswigre s a keleti tengeri tartományokra táplált igényeinek, ha Németország az osztrák és porosz monarchiának a német szövetséghez nem tartozó tartományaival is növekedett?

Németország helyzete ez esetben hasonló lenne a napoleoni császárságéhoz, azon különbséggel, hogy a szövetség öszvesége tömörebb s így minden mások helyzetére veszélyesebb lenne; így tehát azon kísér-

letnek, ily államot alapítani, ugyanazon akadályokra kellene találnia, melyeken az első francia császárság megtört.

Aki ezen értelemben fogja fel Németország egységét, az Németország uralmára és nem egységére törekszik, s bármiként gondolkodjunk is egy egyetemes monarchia lehetőségéről, az mindenesetre bizonyos, hogy egy ilyen, vagy hogy pontosabban fejezzem ki magamat, egy államnak majd 10,000 □ mértfölddel és 30 millió lakossal szaporítása világháború nélkűl lehetetlen.

Nagy nép sokat tehet, sőt mi sincs talán, ami egy ily nagyszámú, s szellemi tehetségek és harci edzettségben kitűnő nemzetnek lehetséges ne volna, ha annak minden ereje hosszabb időn át egy közös műre egyesűl; de ez csak akkor történhetik, ha a nép létezéséről vagy becsületéről, meggyökeredzett jogáról vagy oly érdekeiről van szó, melyek mindenki előtt világosak.

Hogy az egész osztrák monarchia belépése a szövetségbe Németországra nézve sem létezési kérdés, sem pedig becsületbeli ügy, az magától értetik; ugyanez lenne mondható a jogi pont tekintetében is, mert Németország azon országok legnagyobb részére, melyeknek bekebelezését most követelik, a történelmi jogoknak még csak színét sem hozhatja fel.

A német császárok kétségkívül iparkodtak uralmukat mindazon tartományokra kiterjeszteni, melyek most az osztrák és porosz monarchiák területét teszik. Ennek oka részint a római császárság emlékezeteiben fekszik, melynek címével Németország uralkodói egyszersmind a nyugoti császárság igényeit is örököltnek

vélték, részint abban, hogy az öt úgynevezett Kamaratartomány (Csehország, az elbai szlávok tartományai, Olasz-, Lengyel- és Magyarország) adói egyik tetemes részét képezték a császári jövedelmeknek, melyek annál fontosabbak voltak, mivel azon viszonyok mellett, melyekbe Németország a nagy hűbérek örökössége által jött, a császár hatalma a birodalom belsejében azon segédeszközöktől tételeztetett fel, melyeket ezen forrásokból bírt teremteni.

Mennyi vérébe került a német népnek császárának e törekvése, az tudva van; de szintúgy tudva kell lenni mindenki előtt annak is, hogy az, legalább Lengyel- és Magyarországot tekintve, siker nélkül maradt, mert az 1043. évben Aba magyar király által ígért évenkénti 400 font arany kötelezettség, vagy azon öszveg, melyről mondják, hogy András király fizette volna 1053-ban III. Henriknek, nem tekinthető egy minden jövendőre megállapított jog alapjául, époly kevéssé, mint a hasonló kötelezettségek, melyekbe Chrobry Boliszló király az 1000. vagy Miciszló az 1031. évben Lengyelországra nézve beleegyezett, ily eredményeket nem szülhettek.

Tény az, hogy Németország még a Hohenstaufok és Luxemburgok alatt is soha sem bírt ily kiterjedéssel; hogy ha az egész porosz és osztrák monarchia hozzákapcsolásának szükségét kell bebizonyítani, korántsem jogra, hanem egyedűl a német nép érdekeire lehet hivatkozni.

S valjon érdekében fekszik-e ezen kiterjedés a német népnek?

Mielőtt e kérdésre megfelelnék, legyen szabad egy visszapillantást vetnem a múltra.

Ha Europa állapotát a középkorban szemléljük, azon nagy államok helyett, melyek most világrészünkön uralkodnak, kis tartományokat találunk, melyek részint a hűbérviszonyok laza kötelékei, részint a törzsrokonság vagy földrajzi viszonyoknál fogva bizonyos vonatkozásokban álltak egymáshoz, anélkül azonban, hogy, mint most, nemzeti vagy államegységeket képeztek volna. A jelenkor minden nagyobb népe s állama lassanként keletkezett, s a középkor történelme a XV. századig azon processust mutatja fel, mely által ezen eredmény mindenütt eléretett, mindenütt, két ország kivételével, melyeknek egyike Olaszhon, földrajzi fekvése, másika Németország, népének törzsegysége folytán, leginkább látszott hivatottnak arra, hogy nemzeti és államegységet alkosson.

Mivel Olaszhon a román, Németország pedig a germán néptörzshöz tartozik, ezen egészen hasonló következmények oka tehát a lakosok sajátságos nemzeti tulajdonaiban nem kereshető. E jelenség ép oly kevéssé magyarázható ki a mindkét országban fennálló municipiumi intézvényekből, mert ezek, mint kiki tudja, akkor nyugoti Europa minden népeivel közösek voltak, és Spanyolország dacára hasonló intézvényeinek mégis egységes állammá fejlett ki.

Mivel Europa minden országai közől Olasz- és Németország az egyedűliek, melyekben a középkor lefolyása alatt tömör állam nem keletkezett, felvehető, hogy mindkét országban bizonyos viszonyoknak kell fennállaniok, melyek mindkettővel közösek, s melyek által azok minden másoktól különböznek. S azon sajátságos fejlődésnek, melyet e két országban találunk, okát épen ezen viszonyokban kell keresnünk.

A ki csak némileg ismeri is a középkor történelmét, tudja, hogy akkor általános europai politikáról szó sem volt. Ha azon befolyás által, melyet a római egyház gyakorolt a nyugat minden államaira, a nézetek és általános haladásnak bizonyos egyformasága idéztetett is elő, sőt némelykor még közös cselekvés is okoztatott, (amint ezt p. o. a keresztesháborúkban találjuk), egészben mégis minden egyes tartomány elszigetelten állt, és az érintkezések, melyekben az másokkal volt, nem terjedtek tovább azoknál, melyek a hűbérviszonyokból származtak.

A középkor egészen sajátságos jelenségei nagy részének épen ezekben van megfejtése. Mindenekelőtt a nézetek, erkölcsök és politikai intézvények nagy különbözősége csak akkor fogható fel, ha visszaemlékezünk arra, hogy mily csekély érintkezésben álltak akkor egymással oly vidékek, melyeket majd semmi természetes határok nem választottak el egymástól; s épen ebből világosodik ki azon különben feltűnő jelenség: hogy a hűbérviszonynak, bármily laza volt is az, majd kivétel nélkül mindig a hűbérúrnak, gyakran hatalmasabb hűbérencei feletti győzelmére, s ez által a most fennálló nagy államok megalapítására kellett vezetnie. Mert mivel a különböző államok közti csekély érintkezések folytán az egyesek belső fejlődése miáltal sem gátoltatott, s ennek körében a hűbérkötelékek folytán minden hűbérúr, minden egyes hűbérencével folytonos összeköttetésben állt, míg ezeknél egymásközt sokszor csak igen csekély érintkezés, sőt gyakran éles ellentétek állottak fenn, tökéletesen természetes, hogy a törekvés, a hűbéruralmat valódi főuralommá változtatni át, aminek a hűbérviszony-

ból magától kellett kifejlődnie, annyival elébb vitt célhoz, mennyivel kevesbbé érintkezett másokkal azon tartomány, melyre a hűbéruralom kiterjedt.

A különbözőségek egyesítése és kiegyenlítése utáni törekvés annyira természetében fekszik az embernek, hogy mindenütt, ahol egy középpont adva van, s a vonzás, melyet ez egy tágabb körre gyakorol, más befolyások által nem zavartatik, mindig oly egész keletkezik, mely szüntelen azon határokig terjeszkedik, melyeken túl már más középpontok vonzóereje kezdődik.

Német- és Olaszország kivételt képeznek e tekintetben, s nem tagadható, hogy mindkét országban már a középkor folytán a mienkhez hasonló politikát találunk.

Német- és Olaszország már a középkorban is világhatalmak voltak, legalább annyiban, amennyiben más államok sorsára befolyást gyakoroltak, s épen azért ugyanezeknek befolyásától mentek nem maradhattak.

Olaszország a pápa által a keresztyén népek középpontjává, de épen ezáltal mindjájok harcterévé is lett. A német nép a császári korona, és azon jogok birtokában, melyek ahoz kötve voltak, a középkorban meszszebb terjeszté hatalmát, mint bármely más nép, de épen Németországnak ezen nagy és világtörténelmi helyzete az, miáltal ez ország egy tömör, jól határolt álammá lenni megakadályoztatott; amint ez Francia-, Spanyol- s Angolországban és általában mindenütt sikerült, hol az egyesűlés és összesimulás menete hasonló okok által meg nem zavartatott.

E nézetek további fejlesztése igen messze ve-

zetne. A mi Németországot illeti, senki, a ki a történelmet ismeri, nem fogja tagadni azok helyességét, miután a legnagyobb akadály, mely a Saliakat s Hohenstaufokat hatalmoknak egész Németország feletti kiterjesztésében gátolta, a pápaság ellenkező fáradozásaiban keresendő, mely által a hűbérfejedelmeknek önállóságra törekvése mindig támogattatott, s miután a pápaság bizonyosan csakis azért foglalta el ezen állást a német császárok ellenében, mert ezek nem mint más fejedelmek csupán országuk belsejében, hanem messze annak határain túl is fennhatalomra törekedtek.

Könnyen felfogható, hogy a német nép büszkén tekint vissza azon korszakra, melyben elvitázhatlanúl az első helyet foglalta el minden nemzetek közt. Melyik nép nem pillant, ha magasabb hivatást érez magában, lelkesedéssel vissza nagyságának korszakaira? oly idő emlékezetének, milyet Németország ért a Hohenstaufok alatt, minden nép előtt mindig drágának kell lennie.

De bármily szépek legyenek ezen visszaemlékezések, s bármily szívesen forduljon is a költészet oly időhez, mely nagyobb volt s távolból szebbnek is kell látszania mint a jelennek, a töténelmi tények nyugodt megvizsgálása mégis mindenkit meg fog győzni arról, hogy azon nagyság, melyért Németország patakonként ontá vérét, inkább a császár, mint a nép hatalmát alapítá meg; és hogy az Olaszhon meghódítására fordított erőlködések Olaszhon után bizonyosan Németországnak ártottak leginkább, nemcsak azért, mert amily mértékben növekedett a császár külső hatalma, azon mértékben lön Németország belső sza-

badsága veszélyeztetve, míg végre, hogy a kényuralom ellen biztosítva legyenek, a fejetlenség karjaiba veték magokat; hanem főleg azért, mert a törekvés, Németország hatalmát természetes határain túl kiterjeszteni, a belső alakulás menetét, mely által más népek tömör nemzetiségekké fejlettek, akadályoztatta, mivel csak meghatárolt valami válhatik egy végleges egészszé.

Az osztrák és porosz monarchia minden nemnémet országainak bekebelezése a szövetségbe nem egyéb, mint visszatérés azon eszméhez, mely a római császárság alapját képezi, megújítása azon jogi nézetnek, mely szerint a német nép földrajzi és ethnographiai határain túl messzire uralomra van hivatva. De valjon érdekében fekszik-e a német népnek, hogy e megujítás megtörténjék?

Itt a vallási pontot mellőzni akarom. Mivel azon evangelikusok összes száma, kik a német szövetség területét lakják, valamivel többre rúg 20 milliónál, és a 26 millió lakos közt kik egész Austria belépése által a szövetségbe felvétetnének, alig 3 millió tartozik a két evangelikus egyházhoz, Németországban a vallások viszoyos állása lényegesen megváltoznék. Az evangelikusok, kik most az összes népesség 47 száztóliját teszik, akkor az ország lakosságának alig képeznék harmadrészét. De bármily fontosnak látszassék is ez némelyek előtt, főleg Németországban, mint mondám, ezt nem tekintve, itt kizárólag az Austria Németországgali egyesülésének politikai következményeivel akarok foglalkozni.

Ami ezt illeti, mindenki elfogja ismerni, hogy egész Austria Németországgal való egyesítésének

lehetősége mindenekelőtt attól függ, hogy és mennyiben tekintetik ezen egyesülés kivánatosnak azon országokban, melyeknek jövőben a német szövetség kiegészítő részét képezniök kellene? Úgy hiszem, ép ily kevéssé vonatik kétségbe azon tény, hogy ittnem fordul elő ez az eset.

Austria azon tartományaira nézve, melyek egykor a lengyel királyság egy részét tették, semmi különös bizonyítványra nincs szükség. A lengyel országrészek képvéselői Poroszországban, nyilatkoztak afelett, hogy mint gondolkodik a lengyel nemzet ily egyesülésről a német szövetséggel, és nekem úgy tetszik, hogy ugyanez a legnagyobb biztossággal állítható a magyar koronához tartozó országokról is. Mindenki, aki Magyarország s tartományainak belviszonyait ismeri, tudja hogy azon oppositio, mely Magyrországban 1849 óta a kormány majd minden rendszabályaival ellenkezett, nem antidynastius irányoknak, hanem egyedül azon makacsságnak tulajdonítható, melylyel ezen országokban Németország fennhatalmának szüntelenül ellentállottak.

Nem a szabad csatlakozásról tehát, hanem az osztrák és porosz állam minden nemnémet országainak alávetéséről van szó, és azon kérdés, ha lehetséges-e az egész osztrák és a porosz monarchia felvétele Németországba, arra szorítkozik, hogy lehetségesnek tartják-e Németország területét 10,000□ mértfölddel, népességét 30 millió lélekkel szaporítani, ámbár az egész népesség, melynek a szövetségbe felvételéről szó van, határozottan ellene van e rendszabálynak, s ámbár Europa minden állama egy ily

növekedésnek minden rendelkezésére álló eszközökkel ellentállana.

Becsülöm azoknak hazafiúi önérzését, kik azt hiszik, hogy Németország még ezen feladatnak is meg bírna felelni, azonban mindenesetre el kell ismerniök, hogy amit a német néptől várnak, azt még soha más végbe nem vitte, s hogy még a német is ily nagy feladatot csak bizonyos feltételek alatt lenne képes megoldani.

Oly államban, melyhez népességének két ötöde csak kényszerítve tartozik, minden alkotmányos jog, mely a népnek engedtetnék, ahelyett hogy az államot erősítené, csak eszközűl használtatnék fel oly kötelék feloldására, melytől menekülni akarnak — és teljesen bizonyos, hogy azon erő, mely mindazon ellenműködő elemek elnyomására szükségeltetnék, melyek azon esetben, ha az egész osztrák és porosz monarchia Németországhoz csatoltatnék, keletkeznének, csak az absolutismus által lenne elérhető. *Németország határain túl való kiterjedésének első feltétele tehát az, hogy annak belsejében minden polgári szabadság megszűnjék*, legalább azon időre, míg Austria és Poroszország nemnémet tartományainak hozzácsatolása kényszerűségből oly viszonynyá leendett, mely mindeneknek egyenlően kivánatosnak látszik; oly időre, mely rövidnek nem gondolható, mivel a német nép, épen azon tartományokban, melyeknek hozzácsatolásáról most szó van, képességét, más nemzeteket magába olvasztani eddig igen csekély mértékben mutatta ki.

Azonban az absolutismus egyedül még nem elég. Mivel, ha a célt el akarják érni nemcsak arról van szó, hogy az ellenműködő elemek, melyek Németor-

szágba bekebleztetnek, féken tartassanak, hanem, miután Németország azon nagyságot, melyre törekszenek, csak annyiban tarthatja meg, amennyiben más államokkal, melyek vele ellenkeznek, túlhatalmat állíthat szembe, nem elegendő hogy az állam hatalma, annak belsejében korlátlan legyen, sőt inkább e hatalom legnagyobb öszpontosítása szükséges.

A császárság feladata, és pedig oly terjedelemben, amint az még a német történelem legdicsteljesb szakaiban sem oldatott meg, most is csak a császárság alakjával léphet életbe. Szövetségi igazgatóság, melyben az öt nagyobb állam vesz részt, vagy egy, Austria és Poroszország közt megosztott főuralom nem elegendő. Azon kérdésre, mennyiben vihető ki gyakorlatilag azon nagyszerű eszme, hogy a szövetségi terület egész Austria s Poroszországra kiterjesztessék, csak azon esetben lehet igenlőleg felelni, ha feltesszük, hogy a császárság átruházása békés megegyezés útján lenne lehetséges.

Úgy hiszem, nagyon csalatkozik az, aki a császár-kérdés tekintetében csak Poroszország és Austria egymással ellentétben álló igényeire van figyelemmel. Németországnak, mint szövetséges államnak berendezése 1814 és 1815 ben nem csak a német nagyhatalmak közt fennálló ellentéten, de főleg a közép- és kisállamok ellenkezésén szenvedett hajótörést, s ez jövendőre is előrelátható. Ezen államok egy része épen csak Németország szakadozottsága által emelkedett mostani nagyságára, s legtöbbnek jelentősége azon befolyástól függ, melyet nem nagyságuk, hanem a szövetségi gyűlés jelenlegi szervezete folytán gya-

korol egész Németországra. Ép oly bizonyos azonban, hogy most, midőn az egység utáni törekvés az egész német nép közt általános lett, s ezen irány nyilatkozásait csak minden német kormány egyértelmű öszeműködése tarthatja féken, minden közép- és kisállam ellenkezése meg nem akadályoztathatná egy új német szövetséges állam megalapítását, ha a két nagyhatalom. Austria és Poroszország ez eszme megvalósítására egyesülne.

E kettő egyesülése egy közös célra oly hatalom, melynek, ha ezenfelül még egész Németország közvéleményére támaszkodhatik, a szövetség körében misem állhat ellent; és valamint Németország jövője e két nagyhatalom közreműködésétől függ, úgy, amennyiben csak a szövetség célszerűbb berendezéséről, jelenlegi határain belül, van szó, nem létezik ok, mely miatt ily összeműködést valószínűtlennek kellene tartanunk.

Mindkét állam múltjában nem hiányzanak oly viszonyok, melyekből a két német hatalomnak majdnem közmondássá vált antagonismusa kimagyarázható volna. A vallási ellenkezésnél, mely Németországot kettéhasítá, a viszony melyben Poroszország, mint a leghatalmasabb protestáns állam áll a katholikus Austriával, nem lehetett barátságos, s nem csodálható, hogy azon politika, melyet Nagy Frigyes Maria Terézia császárné ellenében, épen mivel siker koronázta azt, és eredményei még jelenleg is léteznek, Austriában fájdalmas visszaemlékezéseket hagyott hátra. Azonban mindez mégsem akadályoztathatá meg a két hatalom egyesülését 1813-ban, s Németország erősödése oly világosan fekszik Austria s Poroszor-

ság érdekében, még ha helyzetöket, mint europai államokét tekintjük is, hogy anélkül, miszerint optimisták volnánk, a kettőnek a közös célra közreműködését jövőre is lehetségesnek tehetjük fel.

Épen mivel Austria és Poroszország, ha csupán a szövetséghez tartozó területeket tekintjük, majd egészen egyenlő állást foglalnak el (Austria 12,920000 lakossal és 3595□ mértföldnyi területtel, Poroszország 3389□ mértföldön 12,950000 lélekkel), s mivel tehát, míg a szövetség jelenlegi területi viszonyai ugyanazok maradnak, e két állam egyike sem tarthat igényt határozott fennhatalomra, s csupán e kettőnek közös célra egyesülésére kell törekedni, s így meg lesz találva az alak is, melyben ily egyesülés lehetséges.

Más az, ha nem csupán a most fennálló német szövetség célszerűbb berendezéséről, hanem egész Austria és Poroszországnak a szövetségbe lépéséről van szó. Mert miután Europa minden egyéb államainak és annyi idegen népelemek oppositiójával szemben, melyeknek a szövetségbe fel kellene vétetniök, a szövetségnek ily kiterjedése csak egy absolut császári erőhatalom alakjában gondolható, nem mindkét német nagyhatalom összeműködését, hanem az egyik alávettetését a másiknak kellene elérni, s ki tartaná ezt a jelen körülmények közt valószínűnek?

Minél erősebben meg vannak azon viszonyok határozva, melyekben egy állam áll valamely szövetséghez, minél messzebbre terjeszkednek ki, annál szűkebb lesz a kör, melyen belül ugyanaz önállóan mozoghat.

Minden szövetségi viszonynak szükségképen az állam souverain jogainak megszorítását kell maga

után vonnia; s valjon feltehető-e tehát, hogy egy oly nagy állam mint Austria, mely jelenleg területének és népességének alig harmadrészével tartozik a szövetséghez, az önkormányzat szabad jogáról, melyet nemcsak tényleg, hanem a szövetséghez nem tartozó területén jogosan is gyakorol, lemondana, ha számára kárpótlásul azon hely nem engedtetik, melyre kiterjedése s népessége után igényt tarthat, sőt kell is hogy igényt tartson?

Valamint a mostani viszonyok alatt, midőn Austria és Poroszország, ami a szövetségen belüli hatalmukat illeti, egészen egyenlően állnak egymással szemben, a szövetség irányábani állásuk is egyenlő lehet, úgy egész Austria s Poroszország hozzákapcsolásának szükségképen Austria suprematiáját kell maga után vonnia, mert oly államnak, mely az egész szövetség területe s népességének felénél többet foglal magában, természetszerint túlsúlyú befolyásra is igényt kell tartania, még akkor is, ha ezen igényt, mint itt, történelmi visszaemlékezések nem támogatnák.

Egész Austria beolvadása a német szövetségbe csak egy feltétel alatt lehetséges: visszaállítása az a német császárságnak, Austria számára.

Egy osztrák államférfi sem fog, tartozzék az bármily színhez vagy nemzetiséghez, oly rend szabályra szavazni, mely által Austria önálló nagyhatalomból szövetségtaggá lesz, ha ez állam suprematiája a szövetségen belül biztosítva nincs.

Hogy oly állam, mint Poroszország, mely Németország élén áll, vagy legalább a szövetség körében

Austriával jelenleg teljesen hasonló helyet foglal el, a viszonyok oly átalakulását, melynek folytán neki jövőben alárendelt állását kellene elfoglania, nem fogadná készséggel, az magától értetődik, a kérdés csak az, ha bír-e Poroszország eszközökkel Austria suprematiájának megakadályozására.

Ha két oly állam — amint ez Austria és Poroszországgal történnék, ha mindkettő egész területével belépne a szövetségbe — egészen azonegy helyzetben van ereit felhasználhatni, melyiknek egyike kétakkora területtel s népeséggel bír mint a másik, úgy látszik, mintha az elsőnek suprematiája, a maga állásának szükséges következése lenne; nem is tagadható, hogy Németország egy részében az utólsó háború alatt, úgy a népben, mint magukban kormányokban is jelentékeny rokonszenv mutatkozott Austria iránt. De ha tüzetesebben szemléljük a rokonszenv eme nyilatkozásait, úgy találjuk, hogy azon érzelmi és szellemi irányokat, melyek az utólsó háború folyama alatt Németországban hangosabbakká lőnek, arra lehetne felhasználni, hogy Poroszország suprematiájának ellensúlyozásaúl szolgáljanak, nem pedig arra, hogy Austria suprematiája alapíttassék meg Németországban.

Mindaz, amit egyes kormányok Austriáért tettek (vagy legalább tenni igértek) csak egy önálló politika utáni törekvés eredménye, melyet minden kis államban mindég feltalálunk s egyszersmind bizonyítványa annak, hogy Németország közép-és kisállamai e pillanatra tulajdon önállóságukat inkább hiszik veszélyeztetve Poroszország, mint Austria által. — Austria részére nyilatkoztak, hogy Poroszország kez-

deményezése alól kivonják magokat s megakadályozzák azt, hogy ezen állam a neki látszólag kedvező viszonyokat egy állandó uralom megalapítására Németországban felhasználhassa.

A nép lelkesedése, a journalismus fáradozásai és azon rokonszenv, melyre Austria ügye Németország egyes határozottan szabadelvű köreiben talált, még is egyedűl csak azon összefüggésből magyarázhatók ki, melyben Austria olaszországi háborúja Németország egységének eszméjével állott; mert az német férfiak küzdelme volt oly országért, melyre a német birodalom mindig igényt tartott, Németország ősi ellensége ellen. Mivel az államegység utáni minden törekvés legújabb időben a nagy szabadságharcból indul ki, az általános ingerültséget jelentékenyen nevelte az is, hogy Austria ellensége Napoleonida volt, s csak a kormányoktól, főleg a porosztól függött volna e hangulatot Austria érdekében felhasználni. Különben bármily kedvező lett légyen is Austriára nézve a Németországban nyilvánuló érzület, amennyiben csak arról volt szó, ezen államot idegen hatalom megtámadásai ellen megóvni, ebből mégsem következik, hogy ha Austria tartós suprematiájának Németországban megalapításáról van szó, ugyanezen hangulatra lehessen számítani.

Ami a kormányokat illeti, a két német nagyhatalom közti ellentét fenntartása, aminek minden középállam viszonylagos jelentőségét köszöni, sokkal inkább fekszik ezek érdekében, minthogy előre látható ne volna, hogy ép azon államok, melyek 1859-ben Austria mellett nyilatkoztak, ugyanazon pillanatban fognának ellene fordulni, amelyben a túlsúly

ezen oldalra hajlik, de az egység utáni törekvés, mely mindig nagyobb jelentőségű lesz Németországban, inkább ellentétben látszik lenni Austria suprematiájának eszméjével, mintsem hogy azt előmozdítaná.

Az osztrák dynastia századokon át fenn tudta magát tartani a császári korona birtokában, s a császárság megújításának eszméje, első pillanatra úgy látszik, a császári házét is magában foglalja. Némi meggondolás után azonban kiviláglik, hogy nem csak azon viszonyok, melyekben Németország akkor volt, és a mostaniak közt a legnagyobb különbség van, hanem hogy azon idők császársága és a közt, amit most értenek a császárság neve alatt, alig lenne analogia feltalálható.

A jelenkor császárságának feladata nem az, hogy a fejedelmi házak érdekeit biztosítsa, hanem az, hogy a német népnek egyesülési pontúl szolgáljon, hogy ez, minden idegen (azaz nem-német) befolyástól menten végre azon politikai állásra emelkedjék, melyre nagysága és jelentékenysége folytán igényt tarthat; amiből következik, hogy a császári korona iránt táplált egyes igények érvényesítése most mindenek előtt attól függne, mennyire lennének képesek az egyes államok, melyek azokkal fellépnek, azon tisztán nemzeti feladat megoldására, mely a császárságnak kitűzetett, s félre nem ismerhető, hogy Austria állása e tekintetben nem kedvező.

Nevezzék bár Poroszországot új államnak, állítsák bár, hogy ezen állam, ami hatalmi helyzetét illeti, Austriával nem mérkőzhetik; tagadhatatlan tény marad mindig, hogy Poroszország lényegére nézve német állam, amit Austriáról nem mondhatunk.

A növekedés, melynek mindkét, eredetében egyenlően német állam jelenlegi nagyságát köszöni, hogy egy ismeretes államférfi szavaival éljek, ellenkező irányban történt. Austria Németországból ki-, Poroszország pedig abba befelé növekedett, s tagadhatatlan, hogy ez utólsó állam mint nagyhatalom, helyzetét csupán Németországhozi viszonyának köszöni; s ez, legalább jelen pillanatban, midőn a Németország politikai egysége utáni törekvés égészen nemzeti alapon nyugszik, előny Poroszországra nézve, melylyel misem ér fel, legkevesbbé azon befolyás, melyet Austria mint katholikus hatalom gyakorol Németország katholikus részére, mert épen azon benső összefüggésnél fogva, melylyel a német cultura nagy része áll a protestantismussal, Austriának, mint katholikus államnak állása azon akadályok egyik legnagyobbikának tekinthető, mely legalább Németország egy nagy részében Austria suprematiájának útjában áll.

Épen nem akarom állítani, hogy Austriának egész területéveli belépése a szövetségbe, végre annak suprematiájához ne vezetne. Bármily kedvező legyen a helyzet, melyben Poroszország erkölcsi tekintetben áll, Austria anyagi állása mégis oly túlnyomó, hogy azon államférfiak talán nem csalódtak, kik épen azon okból kivánták Austriának egész területéveli belépését a szövetségbe, mert ezt Austria suprematiájának kezességéül tekintették. E suprematia azonban mindenesetre csak hosszú harc következménye lehet, melyben Poroszországnak és a protestáns Németországnak előbb le kell győzetnie; előrelátható tehát, hogy Austria és Poroszországnak egész

területökkeli belépése a szövetségbe, ahelyett, hogy az egységet előmozdítaná, hosszabb időre csak a két német nagyhatalom közötti ellentétet tenné élesebbé, melynek mindenekelőtt tulajdonítandó Németország szakadozottsága s gyengesége.

Vonjuk össze röviden a mondottakat.

Az egész osztrák és porosz monarchiának belépése a német szövetségbe: azaz egy több mint 20000□ mértföldnyi területű és 72 millió lakossal bíró állam megalapítása, nemcsak hogy rögtön megingatná az europai egyensúlyt, hanem minden államok helyzetét is tartósan megváltoztatná; kétségbe nem vonható tehát, hogy mindezen államok egy ily hatalom keletkezésének Europa közepén minden rendelkezésök alatt álló eszközökkel ellene működnének. Épen oly bizonyos, hogy azon országok népességeinél, melyekkel Németország területe szaporíttassék, nemcsak ily egyesülés iránti rokonszenv nem, hanem a leghatározottabb ellenkezés tehető fel, amiből következik, hogy amennyiben Németország egysége ezen értelemben vétetik, ez mindenesetre csak Németország minden erejének központosítása által, s egyedűl egy teljesen korlátlan kormányforma alatt lehetséges.

Azon ár, melyet a német népnek ez esetben egységeért fizetnie kell, megszűnése minden politikai szabadságának, legalább azon időre, míg egész Europa ellentállását legyőzte s minden nem-német népek nemzeti öntudatát megsemmisítette.

De ha Austriának egész területével belépése által nemcsak Németország helyzetének más államok iránt, de minden belső viszonynak is, valamint azoknak, melyekben a különböző vallásfelekezetek, úgy azok-

nak, melyekben az egyes német államok egymással állanak, teljesen át kell alakíttatniok, s Németország minden erejének központosítása csak azon feltétel alatt lehetséges, ha vagy Poroszország vagy Austria magát a másik nagyhatalom suprematiájának aláveti, állíthatjuk, hogy a német nép, dacára a hatalom minden elemeinek, melyeket magában bír, jelenleg nincs azon állapotban, hogy azon óriási feladatot, melyet elébe akarnak tűzni, kivihesse.

Végre oly állam, amilyen az öszves porosz és osztrák államterületek hozzákapcsolása által keletkeznék, mely körülbelül 30 millió nemnémet lakost számlálna kebelében, épen nem lenne a német egység eszméje megvalósításának tekinthető; sőt inkább az nem lenne egyéb, mint a német nép római szent birodalmának megújítása nagyobb mértékben, mint azelőtt volt; oly állam, melynek határolásánál egyes német hercegek földterületi joga, nem pedig a nemzeti egység szolgált alapul, s melynek fennállása tehát ugyanazon hatást gyakorolná a német nemzetiségre, melyet a német nemzet római császársága a német népre gyakorolt.

IV.

Austria kilépése a német szövetségből.

Azon okok, melyek bennünket meggyőznek arról, hogy ama nehézségek, melyek Németországnak, mint államegységnek alakítását eddig akadályoztatták, az összes Austria s Poroszország belépése által még nagyobbakká, sőt legyőzhetetlenekké lesznek, oly világosak, hogy a részletesség, melylyel e dolgot tárgyaltam, talán feleslegesnek is látszik. Miután azonban az 1849. máj. 17. tartott berlíni Conferenciákban a német szövetségi államok részéről Austriának azon indítvány tétetett, hogy összes területével a szövetségbe lépjen, s miután Austria, mely akkor ezen indítványt határozottan visszautasítá, később (1850. márc.) maga fejezé ki kivánatát, az 1850. febr. 27-ki vázlat szerint újra szervezendő szövetségbe minden, még nem-német államaival is belépni, kiviláglik, hogy ezen eszme bizonyos feltételek alatt még a német és osztrák államférfiak által is kivihetőnek tekintetett, szükségesnek láttam tehát, mélyebb felvilágosításához látni egy oly tárgynak, mely, úgy látszik nem világos mindenki előtt, annálinkább mivel nagy része azon nézeteknek, melyek sokak

előtt igen kedvelteknek látszanak: p. o. Németország feladatairól a fekete tengerig, világosan azon előfeltételből indul ki, hogy az osztrák monarchia egész területe Németországhoz tartozik, s innét mindenesetre célirányos azon következésekre tenni őket figyelmessé, melyeket az öszves monarchia beléptének a német egység eszméjének megvalósítására gyakorolnia kellene.

Kevésbbé világosaknak látszanak sokak előtt azon nehézségek, melyekkel az összes Austria kilépése Németországból járna. Bizonyos, hogy ezen eszmének azért van annyi pártolója, mert Austria kilépését tekintik az egyedüli útnak, melyen nem ugyan az egység, de legalább azon zavarok részleges feloldása várható, melyek által Németország a bécsi congresszus óta minden politikai jelentőségét elvesztette. Az úgy nevezett hármas és négyes király-szövetség, Poroszország törekvései 1849-ben, s mind az, ami jelenleg Németországban az egységért tétetik, az eisenachi szövetkezés úgy mint a würzburgi conferenziák, e nézetből indulnak ki; minden bizonynyal tehát praktikus fontosságú dolog megvizsgálni, mennyire helyesek e nézetek, annál inkább mert úgy látszik, hogy magában Angol- és Franciaországban is hasonló nézetekhez hajlanak.

Megkisértem ezt tenni, mialatt ahelyett hogy mindenbe beléereszkedném, ami az egyes indítványok mellett és ellen felhozatik, csak azon pontokat emelem ki, melyek szerint kell azon indítványt, hogy Németország egysége Austria kizárásával megalapíttassék, megítélni.

Az eszme, Németországot Austria kizárásával constituálni, két alakban állíttatik fel.

Az egyik párt véleménye szerint, mely különösen sok kis és közép-németországi kormányok államférfiaiból áll, azáltal érhető el Németország célzott egysége, ha nem csak Austria, de Poroszország is kilép a szövetségből.

Egy másik, mindenesetre számosb és befolyásosabb párt azon meggyőződésből indul ki, hogy Austria kilépése által a német egység legnagyobb akadálya háríttatnék el s így mindenek előtt e célra kell dolgozni; ennek elérése után a szövetség minden részeinek Poroszországgal egy szövetséges állammá kellene egyesülniök, s ez utólsó államot, vagy helyesebben szólva a porosz királyt annak fejéül elismerniök, miáltal Németországnak a jelen körülmények közt lehetséges egysége meg volna alapítva.

Mivel mindkét nézet nemcsak többszöri megvitatás tárgya lett, hanem mindegyik már gyakrabban diplomatikai tárgyalásokra is adott alkalmat, sőt gyakorlatilag is megkisértetett, tényleges tapasztalatok fekszenek előttünk, melyekből a mindkét indítvány felett Németországban uralkodó vélemények, melyektől ugyanazok kivihetősége függ, a legnagyobb bizonyossággal felismerhetők.

Ami mindenekelőtt Austria s Poroszország kilépését a szövetségből, az eszmét, Némethont triasként megalakítani illeti, midőn Austria s Poroszország mint önálló nagyhatalmak állnának fenn, Németország többi részeinek pedig Bajorhon vagy egy szövetségigazgatóság elnöklete alatt kellene egy szövetséges állammá egyesíttetniök, ezen eszmének minden német honbarát elött azon fontos ok áll ellent, hogy ez már egyszer, legalább megközelítőleg valósíttatott, s hogy

azon idő, melyben ez történt, Nemetországra nézve a szolgaság s lealáztatás ideje volt.

A rajnai szövetség sokkal fájdalmasabb visszaemlékezéseket hagyott hátra minden német szivében, minthogy mindkét nagyhatalom kilépése üdvös következményeinek állítása által, megcsalatni hagynók magunkat; mivel mindaz, ami e tárgyban elmondható volna, csak ismétlése annak, mivel Napoleon a rajnai szövetség megalapítását, mint hazájok önállásának legjobb garantiáját, ajánlotta a németeknek.

Mindenki előtt, ki önmagát megcsalni nem akarja, világosnak kell lennie, hogy oly állam, mely alakulna, ha Németországot Poroszhon s Austria kilépésével mint szövetséges államot gondoljuk, a fennállás garantiájával épen nem bír.

A természetes határok elmélete helytelen lehet. Hozzáteszem, hogy folyamok, melyek többnyire mindkét parton ugyanazon nép által lakatnak, s a hadművészet előhaladott eszközeinél fogva nem tekinthetők többé a védelem legyőzhetetlen vonalainak, kevésbbé fontosak, mint azelőtt. Mindenesetre az ethnographiai határok fontosabbak. De hogy egy állam, mely sem földrajzi, sem ethnograpiai határokkal nem bír, melynek területe a szomszéd államtól csak határkövek által választatik el, s melynek lakói nemcsak ugyanazon néphez, sőt, amint ez Poroszhon elválásakor Németországtól történnék, ugyanazon néptörzsökhöz tartoznak, épen nem bír a fennállás garantiáival, ennek mindenki előtt világosnak kell lennie.

Az ily státus állása sőt tartama csupán attól függ, ha mesterséges létezésének fenntartása azok érdekében

áll, kik minden eszközzel bírnak annak feloszlatására; világos, hogy itt nem ezen eset fordulna elő.

Ami mindenekelőtt Poroszországot illeti, mindenkinek be kell látnia, hogy ezen államnak mint nagy hatalomnak állása azon befolyás nagyságától függ, melyet az Németországra gyakorol; fel nem tehető tehát, hogy Poroszország Németország viszonyainak oly szervezésébe beleegyeznék, mely által befolyását el kellene vesztenie.

Ugyanez mondható Austriáról, mert ámbár ez újabb időben kevesebb befolyást gyakorol Németországra mint Poroszország, s ámbár még azon esetben is, ha kilépne a szövetségből, nagyhatalom maradhatna, Austria mégis századokon át Némethon élén állott, mindig azon volt minden erejével, hogy túlnyomó befolyást szerezzen magának Németországra, a legújabb időben is minden alkalommal nyílvánítá határozatát, Németországgal tartani, fel nem tehető tehát, hogy, ha egy, mindkét német nagyhatalomtól tökéletesen független szövetséges állam keletkeztéről van szó, Austria ne fogna kezet Poroszországgal.

Azt hiszik-e, hogy oly állam, amilyen Németország kisebb tartományainak egyesüléséből keletkeznék, független maradhatna, midőn egy részről Austria, más részről Poroszhon minden erőt felhasználnak, hogy azt egészen, vagy legalább részben befolyásuknak alávethessék? Azt hiszik-e, hogy ily állam tartósan csak fenn is állhatna, ha mindkét német nagyhatalom annak fennállását saját érdekeire nézve hátrányosnak tartja? Oly állam, mely alakját és terjedelmét sem a történeti fejlődésnek, sem lakosai

törzsegységének, sem hadtani vagy politikai tekinteteknek, hanem csupán a véletlennek köszöni, melynek tulajdonítható az, hogy Némethon bizonyos részei mediatizáltattak, mások pedig nem, s hogy az elébbiekből nehány nem Pozoszországba, hanem azon királyságok s hercegségekbe kebeleztetett, a melyekből most egy közép német szövetséges államot akarnak képezni; ily állam, a helyett hogy közép Némethont erős egészszé szervezné s az Austria és Poroszország közt fennálló ellenkezeteket elhárítaná, jobb esetben csak harctérül szolgálna, melyen mindkét nagyhatalom a túlsúlyért küzdene, rosszabb és valószínűbb esetben pedig eszközül használtatnék fel, mi által Némethon sorsa ismét a külföld kezébe tétetnék le. Mert azalatt Austria úgy mint Poroszország a Németország középállamaiban létező rokonszenvek s érdekeknél fogva, azután úgy mint most, az alkotandó szövetséges állam egyes részeire természetes befolyást gyakorolnának, s innét legalább hosszabb időre valamelyik államnak, melyek a befolyásért küzdenek, határozott győzelmére gondolni nem lehet; ilyen szövetséges állam alapítása által tehát, valószínűleg csak azon szánalmas szomorújáték ujíttatnék meg, melyet Németország játszott a 30 éves háború óta. Amint azelőtt egyes középállamok, hogy magukat egy német nagyhatalom befolyása alól kivonják, mindig a külföldre, különösen Franciaországra támaszkodtak, hogy így Németország rovására saját érdekeiket mozdítsák elő, úgy történnék ez jövőben is; s egy középnémet szövetséges állam felállítása Austria s Poroszország kizárásával, gyakorlatilag véve csak Németországnak

három részre való felosztása, melynek egyike nem német (Austria), másikát Franciaország vezeti pórázon, s csak a harmadik, névszerint Poroszország, maradna német; s ámbár egy ily szervezés első pillanatra bizonyos középnémet államok érdekében látszik feküdni, s általok nagyobbodásukra használtathatnék fel, végre mégis Poroszhonnak Némethon feletti suprematiájához kellene vezetnie, mert a német nép minden nemesb törekvéseinek irányánál, a jövő bizonyosan Németország azon államáé lesz, mely valamennyi közt leginkább német. De ez mégis csak új harcok s forradalmak útján történhetnék, s valóban dőreség volna Németországot úgy szervezni, hogy új felfordulások kitörése úgy mondva bizonyossággal előre látható legyen.

Az eszme különben, Németországot ekként alakítani, úgy látom, magában Némethonban is kevesbbé van elterjedve, s ha is azon kormányok egy része, melyek a würzburgi conferenciákon képviselve voltak, kivánatosnak tartaná Németország három részre osztását, mert ez bizonyos középállamok hatalmi helyzetére nézve kedvező, egy ily szervezés következményei mégis sokkal világosabbak, mint sem az Németországban, hol a rajnai szövetség eseményei még friss emlékezetben vannak, számos barátra találhatna.

Egészen máskép áll a dolog azon nézettel, mely szerint az által lenne Némethon egysége elérető, ha egész Austria kilépése után Németország minden többi részei Poroszország főnöksége alatt egy jólszervezett szövetséges állammá egyesülnének. Miután a Frankfurtban 1848. tett kisérlet, egész Németországot mint egységet construálni, sikertelen maradt, sokan nyi-

latkoztak ez eszme mellett, kiknek hazafiúi érzelmeik senki által kétségbe nem vonhatók, s kik állásuk és fenső értelmiségök által hivatva vannak arra, hogy Némethon élén álljanak, s bizonyos hogy e nézet aránylag több barátot nyer, amint Poroszország határzott lépésekkel halad előre az alkotmányos úton. Mindazáltal hiszem, hogy még ezen út, melyen, ha nem is Németország egységét, de legalább egy méltóságosb és biztosított állást remélnek elérni, nem vezethet célhoz.

Ahol tények vannak, ott minden tisztán elméleti megvítatás felesleges.

Az eszme, Némethont, vagy legalább annak nagyobb részét Austria kizárásával Poroszország főnöksége alatt szövetséges állammá egyesíteni, már Frankfurtban megpendítetett, s annak kivitele a nemzeti parlament feloszlása után meg is kísértetett. Az okok, melyek miatt az erfurti parlamenttal tett kisérlet nem sikerült, a mint tudva van, a következők:

1. Németország katholikusainak idegenkedése attól, hogy a porosz király, azaz egy protestáns fejedelem állíttassék Németország elére. Bármennyit látszottak is veszteni Németországban a vallási ellentételek, ezen alkalomnál azok még is előtérbe léptek, és maga Radowitz úr is elismeri a befolyást, melyet e nézet még Németország azon részeire is gyakorolt, „melyek már előbb is porosz főuralom alatt állottak, s ahol még azon katholikusok is, kik még a legsúlyosabb szorongatásokban is megőrizték a teljes hűséget, a protestáns király iránt, a protestáns császár ellen nyilatkoztak."

2. Austria ellenkezése oly szervezés ellen, mely

által az minden befolyását, melylyel eddig Németországban bírt, Poroszország javára el kellene vesztenie.

3. A német királyi udvarok idegenkedése attól, hogy oly alkotmány adassék Németországnak, mely által Poroszország jogosan oly felsőbb állást nyerne, milyet tényleg már is bír, s mely által ők, még a körülmények természetes fejlődése által is mostani önállóságukat elvesztenék. Végre

4. Mert egy szövetséges állam szerkezete Austria kizárásával oly államférfiaknak, kik annak lehetlenségéről, hogy Németország mint egység alakíttassék, megvannak győződve, ugyan felette célszerűnek látszhatik, de tömegeknél, melyek csak eszmékért, s azok következetes kiveteleért lelkesülnek, soha annyira népszerű nem lehet, hogy egy oly rendszabály kivihető legyen, mely által Németország minden fennálló viszonyai, még pedig oly módon megváltoztathassanak, mely majd minden kormány érdekeivel ellentétben áll.

Mindezen akadályok közt, melyeken a porosz kormány fáradozásai, dacára azon kitünő személyiségeknek, kik hozzá csatlakoztak, hajótörést szenvedtek, egy sincs olyan, mely jelen percben nem állana fenn épen úgy mint akkor, midőn az erfurti parlament egy német szövetség berendezéséről értekezett.

A vallási ellentét azon izgatottság által, melyre a pápa világi uralmának kérdése alkalmat szolgáltat, bizonyára Németországban sem lett kisebb.

Austria az utólsó események folytán azon befolyást, melyet Németországbani állása, europai

viszonyaira gyakorolhat, még világosabban látta be, s a jelen percben ép azon eszközökkel bír Poroszhon törekvéseinek ellenműködni, mint 1849. májusban, s ezen eszközöket bizonyára fel fogja használni, hogy oly intézvények létrejöttét megakadályozza, melyek által Németország ellenében oly állásba jönne, amilyenben most Olaszhonban van. Nem is ismerek semmit, amiből azon következtetés vonható lenne, hogy a középállamok nézetei, ami Poroszországhozi állásokat illeti, megváltoztak volna; fel lehet-e tenni azt, hogy egy szövetséges állam megalapítása Austria kizárásával most jobban sikerülne mint 1849-ben, most, midőn, amint mindnyájan tudjuk, a közös népiesség öntudata s a törekvés Németország egységét visszaállítani, épen azon veszélyek folytán, melyekben Austria volt s a Rajna talán most forog, új erővel éledt fel, s ahol tehát a gondolat, Austriát Németországtól elválasztani, mindenektől távolabb van mint valaha?

Amily keveset használt gyakorlatilag Austriának azon rokonszenv, melylyel egyes középállamok kormányai iránta nyilatkoztak s mindazon sisakospajzsos cikkei déli német lapoknak, s bármily csekély jelentékenységet adjunk is nekik, mégis a nép körében is Austria iránt a legélénkebb részvét mutatkozott, s dőreség volna, a rokonszenv azon nyílvánulásaiban, melyekkel a keresztülvonuló osztrák csapatok Németországban fogadtattak, csupán mesterségesen kifejtett mozgalmakat látni akarni. Ezen mozgalom mindenesetre önkéntes volt, s nem osztrák ágensek vagy egy messzire elágazó megvesztegetési rendszer által idéztetett elő, hanem a német nép legmélyebb érzelmeiből, a nemzeti egység öntudatából fakadt,

oly öntudat ez, melynek Austriában, épen úgy mint Németországban annyira kell erősödnie, amennyire Austria a művelődésben halad s részt vesz Némethon szellemi munkásságában, melyek azon alapot teszik, melyen Németország nemzeti egységének öntudata nyugszik.

Valamint a részvét nyilatkozatai az utólsó háború alatt Németország Austria iránti hangulata jeleiül szolgálhatnak, úgy azon módot is, melylyel a Schillerünnep Austriában megülletett, az itt uralkodó hangulatok mértékeül ismerhejük el, és senki, ki e két jelenséget előitélet nélkül vizsgálja, nem ismerheti félre, hogy a nemzeti egység öntudata valamint Németországban, úgy az osztrák monarchia német tartományaiban is 1849 óta erősebb lett, s hogy tehát Austriának végleges elválasztása Németországtól ma nehezebben volna kivihető mint bármikor.

Németországnak ily szervezése ezen alapelvek szerint senkit sem elégítene ki, legfeljebb szomorú szükségként vétethetnék fel, vagy átmeneti állapotnak tekintethetnék, mely mellett sem Austria nem mondana le törekvéséről előbbi állását Németországban visszanyerni, sem a Poroszország alatt egyesült Némethon fel nem hagyna reményével, a német birodalom egész területét ismét egyesíteni.

V.

Németország egységének garantiája a német nép egysége.

Egy oly szövetséges állam megalapítása Europa közepén, mely majd félig oly tartományokból állana, melyek soha sem tartoztak Németországhoz, és több mint 30 milliónyi nemnémet lakost számlálna, nagy eszme lehet ugyan, de a német egység megvalósításának mindenesetre nem tekinthető; épen így állíthatjuk, hogy a német népnek nemzeti egység utáni lelkesedett törekvése csekély kielégítést nyerne, ha, az egység megalapítására Németországtól 3600 négyszeg mértföldnyi földterület és 13 millió lakos elszakíttatnék. Oly Németország, melyhez Austria és Poroszország nemnémet tartományai is tartoznak, több volna, mint amenyit lehet és akarnak elérni. Németország, Austria nélkül kevesebb volna; s a felállítandó feladat egyszerűen az: a formát megtalálni, melyben a német szövetséghez tartozó minden országok egyesítése lehetséges.

A német egység megalapítása, még a történelem által meghatározott határokon belül is, mindenesetre még mindig nagy nehézségekkel van összekötve.

Minél tehetetlenebb Németország, annál nagyobb azon befolyás, melyet Oroszország s a nyugati államok gyakorolnak Europa viszonyaira; a jelen állapotok fenntartásának ezenfelül még egyes német udvarok és kormányok érdekében fekszik, melyek a most élvezett önállóság és annak lehetősége által, hogy idegen hatalmakra támaszkodhatnak, oly jelentőséget nyertek, melyre különben igényt nem tarthatnának; és tagadhatatlan, hogy Németország viszonyai, bármily hibásak és fentarthatatlanoknak látszassanak is, nem alakíttathatnak át anélkül, hogy ezáltal sok egyesek, kik e viszonyok fennálására számoltak, érdekeikben sértve ne éreznék magokat.

Minden komoly kisérlet tehát, Németország egységét megvalósítani, a legtöbb europai államok oppositióján kívül még sok egyes német kormány és számos egyesek ellenkezésére fog találni. De a különbség azon törekvés közt, Németország egységét a német szövetség határain belül megvalósítani, és a többi indítványok közt abban áll, hogy:

1. Az egység megalapításának a német szövetség határain belől minden egyéb államok hatalmi helyzetére befolyást kell gyakorolnia, soknak tehát alkalmatlan lehet; de egy célszerűen berendezett szövetséges állam megalapítása, mely az egész osztrák és porosz monarchiát magában foglalja, minden többire nézve életkérdés, mert amely pillanatban Europa középpontján ily állam keletkeznék, a többi mind elvesztené jelentékenységét; hogy tehát első esetben egyes államok oppositiójára, másodikban egész Europa makacs harcára lehet számolni, oly harcra, mely csak vagy Németországnak egész

Europa feletti uralmával, vagy annak végleges leverétésével végződhetnék.

2. Minden kisérlet, Németország egységét megvalósítani, egyes német kormányoknál kevés rokonszenvre számolhat, mivel az egység, habár emellett a legszükségesebbre szorítkoznának is, csak az egyes német kormányok önállóságának rovására vihető ki, hogy tehát mind ezeknél, mind sok egyeseknél, kiknek a mostani kisállamiság előnyükre válik, valószínűleg makacs ellentállásra fog találni; de ha arról van szó, hogy egész Austria kizárassék a szövetségből, nemcsak Austria, hanem az egész német nép oppositiója a legnagyobb bizonyossággal előre látható, míg ezen intézvénybe nehány államférfi és irodalmáron kívül legfelebb Poroszország egy része egyeznék belé, s ez is csak azért, mert Németország egyesítését porosz hegemonia alatt átmenetnek tekinti, melynek szükségkép egész Németországnak Poroszország alatti egyesüléséhez kell vezetnie.

3. Az egység utáni törekvés, amennyiben emellett a német szövetség területére szorítkoznak, tényleges alappal bír. Az ethnographiai viszonyok és a történelem szükségképi következménye, elvitázhatlan joga a német nemzetnek, hogy határain belül azon alkotmányt adja magának, mely neki a legcélszerűbbnek látszik; oly jog ez, melyet már a bécsi congressus határozata elismert, mely szerint a német ügyek kizárólag a német kormányok képviselői által rendeztettek. Oly szövetségi állam megalapítása mellett, mely vagy magában foglalja a porosz és osztrák monarchia nemnémet területét is

vagy pedig ezen államok egyikét kizárja, a történelmi jognak még nyoma sem szól.

Távol vagyok tehát attól, hogy azon nehézségeket tagadjam, melyekkel a német egység megvalósítása még azon esetben is össze van kötve, ha amellett csak az egykori római birodalom területére szorítkoznak; de e nehézségek mindenesetre csak azért látszanak legyőzhetetleneknek, mert azon nézetből indulnak ki, hogy Németország egysége (hogy egy ismert barbarismussal éljek) egyedül egy egységes fővel, azaz a császárság alakjában lehetséges.

Kétségkívül, az egység azon foka, melyet Franciaországban találunk, csak akkor érhető el, ha a nyílvános élet minden fonala egy csúcsban központosúl; a tapasztalás arra tanít, hogy monarchiák, melyeknek egyes részei csak a személyes unió egyszerű kötelékével fűzvék össze, ha az őket egy egészszé összekötő személyiség kitünő, más államok iránti viszonyaik tekintetében gyakran oly hatalmat s következetességet fejtenek ki, mely még a legjobban bérendezett szövetséges államban, melynek élén az egység hiányzik, sem érhető el. Hogy azonban az államfő egysége még nem elég arra, hogy az államnak az egység előnyei nyújtassanak, azt nem kell előbb bebizonyítani, mivel a német birodalom egy évezreden át hasonló alakban volt berendezve, anélkül, hogy az egység előnyeit élvezte volna; ép oly bizonyos az is, hogy egy egységes államfő alakja a legjobb ugyan, de nem az egyedüli, mely által államok az egység szükséges fokát elérhetik. Schweiz példája mutatja, hogy bír egy állam, változó főhelyekkel, sőt még ha különböző nemzetiségeket foglal

is magában, más államoknak erősen szervezett egységként ellenállani, s a legkövetkezetesb politikát követni.

Németország egysége tehát nem attól függ, ha lehetséges volna-e egy német császárság megalapítása, s kire lenne ez átruházandó, hanem attól: hogy léteznek-e Németországban oly viszonyok, melyek az egységnek alapul szolgálhatnak, s mily eszközöket kell felhasználni, hogy e viszonyok Németország alakítására elhatározó befolyást gyakoroljanak. És én azt hiszem, hogy mindenki, ki Németország viszonyait előitélet nélkül szemlélte s azon okokról tisztába jött, melyek az egység utáni törekvést eredményezték, e két kérdés tekintetében nem kétségeskedhetik.

Sőt ha azon elveket, melyek Németországban a birodalom feloszlatásakor a bécsi congressus által szentesíttettek, jövőben követni, és a mediatizálás rendszerét minden német közép- és kis államra alkalmaztatni akarnák, ami a nagyobbakat, mint p. o. Bajorhont, Hannoverát stb. tekintve mindig nehéz és mindenesetre csak forradalom által lenne kivihető — mégis már Austria s Poroszország fennállásában s Németország vallásfelekezeti szétválásában, mely szerint e két állam elseje a katholikus, másodika a reformált egyházban természetes támaszt talál, oly nehézség létezik, mely, ha arról van szó, hogy Németország egy fő alatt egyesíttessék, alig lenne legyőzhető, és a kisérlet, a két nagy állam egyikét állítani Németország élére, meggyőződésem szerint, legalább hosszabb időre Németország kettéoszlását vonná maga után.

Németország fejedelmeiben s azok által fel van osztva, de népében s népe által egy, és épen a nemzeti egység ezen öntudata, mely Németországban is nem egy közös leszármazáson alapszik*), hanem Németország történeti fejlődése által keletkezett, és a mívelődéssel mindig tágabb körben szerzett magának érvényt, épen a nemzeti egység ezen öntudata az, mely a német nép minden egység utáni törekvéseinek alapjául szolgál.

És ebből következik, hogy Németország politikai egységének garantiája nem a főuralmi kérdés célszerű eldöntésétől, hanem attól függ, hogy a német népnek, melyet az egységi eszme egyet-

*) Tudva van, hogy a német szövetség szláv lakossága, Austria német tartományai hozzászámításával, még most is az öszves népesség 16 száztólijánál többre rúg. E nem-német lakosok (azaz azoknak, kik a német nyelvet nem beszélik) legnagyobb része most Austria s Poroszországra esik. Különben kiki tudja, mily kiterjedésben volt hajdan Németország éjszakkeletén a szláv elem az uralkodó, amiből következik, hogy a közös nemzetiség öntudata Németországban mint mindenütt nem a törzsegység phisikai tényén, hanem azon erkölcsi tényezőkön alapszik, melyek a történelem által keletkeznek, s egy ország lakóit, még ha származásuk szerint a legkülönbözőbb népekhez tartoznak is, egy egészszé kötik össze. Épen ebben fekszik oka annak, hogy a nemzetiség érzelme, a helyett hogy kissebbülne (aminek történnie kellene, ha annak alapja a közös leszármazásban lenne keresendő, melytől minden nemzedékkel jobban távozunk), többnyire növekszik, és pedig azon mértékben, amilyenben a művelődés haladásával azon erkölcsi tényezők, melyek alapját képezik, a hazaszeretet, közös remények és emlékezetek köteléke, erősödnek. Így van ez Németországban, mint minden újabb nemzetiségnél, azonban talán nem felesleges erre figyelmeztetni az olvasót, mert, amint nekem látszik, épen Németországban, hol más nemzetiségek állásának megítéléséről van szó, erre nem elég figyelmet szoktak fordítani.

len hordozójának kell tekintenünk, befolyás adassék Németország politikai alakulására.

Minél nagyobb ezen befolyás, minél hosszabb ideig fog ez fennállani, annál nagyobb lesz azon politikai egység, melynek Németország örvend; s erősen megvagyok győződve, hogy azon eszmék megvalósítására, melyekért 1813-ban Németország legnemesebb férfiai lelkesedtek, misem szükséges más, mint hogy visszatérjenek azon útra, melyet akkor mindazok, kiknek Németország egysége valóban szívökön feküdt, egyedűl helyesnek ismertek el.

Stein, s majd mindazok, kik közvetlenül a bécsi congressus előtt a német mozgalom élén állottak, belátták, hogy, ha a szövetság alkotmánya az egésznémet népnek bizonyos polgári és politikai jogokat garantírozzon, a szövetségnek magának sem szabad pusztán Németország fejedelmeiből állania, s hogy tehát a szövetség alkotmányában nemcsak a végrehajtó erő egységéről, hanem egy közös törvényhozásról is kellene gondoskodni.

Majd mindnyájan tehát a német nép képviseltetését a szövetségnél, egy vagy más alakban elkerülhetetlenűl szükségesnek tekintették, s tudva van, hogy Stein úgy, mint azon férfiak legtöbbjei, kik hazájoknak az idegen uralom alóli felszabadításában legnagyobb érdemeket szereztek magoknak, csupán azért nem csüggtek állhatatosabban nézetökön, mert azon nehézségek miatt, melyek a népképviselet ellen a szövetségnél mutatkoztak, egy szövetség létesítését veszélyeztetni nem akarták s azt

hitték, hogy annak, habár lassabban, végre mégis a német nép egységére kell vezetni.

Ki itélheti el azon férfiakat azért, mert megcsalatkoztak! Azt pedig, hogy csalatkoztak, hogy a már negyvenöt év óta fennálló szövetségi gyűlés legfellebb jelképe Németország egységének, és nem eszköze ezen egységnek, ezt senki sem fogja tagadni, és ép oly kevéssé fog kétségbe vonatni, hogy a szövetségi alkotmány ezen eredménye teljesen azon intézvény természetes következményeül tekintendő, mely szerint a szövetségen egyedül a fejedelmek képviseltetvék.

Németország fejedelmei a particularismust képviselik. Befolyásuk a szövetségen a legbiztosabb eszköz arra, hogy Németország a centralisatió túlmértékétől megóvassék. Az egység képviselője a német nép, melynek nemzeti öntudatából indúlt ki minden törekvés Németország egységének megalapítására; hogy ezen törekvések célja eléressék, ahoz egyéb nem szükséges, mint az, hogy a népnek, mely az egységi eszme hordozója, Németország ügyeire az őt megillető befolyás megadassék. Minél előbb lesz ez megtéve, minél nagyobb lesz ezen befolyás, annál gyorsabban és tökéletesebben lesz Németország egysége is megalapítva.

VI.

Németország egységének feltételei.

Ugy hiszem, az eddig mondottakban be van bizonyítva, hogy Németország egysége csak akkor tekinthető megvalósítottnak, ha a mostani német szövetség egész területe (melyhez természetesen az osztrák monarchia német tartományai is tartoznak) egy szövetséges állammá egyesíttetett. Egy közös népképviselettel bíró szövetséges állam létrejötte azonban, mint minden politikai intézvény, bizonyos feltételektől függ.

Austriát tekintve két ily feltétel létezik, melynek előbb teljesíttetnie kell, hogy ezen állam belépése a szövetségbe lehetséges legyen:

a) alkotmányos formák behozatala az egész monarchiába;

b) a monarchia azon részeinek, melyek a német szövetség egy kiegészítő részét képezik, elválasztása azoktól, melyek nem tartoznak Németországhoz.

Az elsőt tekintve, elég arra tenni figyelmessé az olvasót, hogy oly viszonyok húzamosabban semmi esetre nem tarthatók fel, melyek mellett azon állampolgárok, kik Austriának egy a német szövetséghez

tartozó tartományát lakják, egy alkotmányos kormány minden előnyeit élvezik, míg a többiek ezekből ki vannak zárva. Ezenkivűl nem kell elfelejteni, hogy azon benső kapcsolat mellett, melyben Németországnak Austriával állania kell, ha ennek egy része a szövetségnél képviselve van, az alkotmányos formák behozatala egész Austriában, egész Németország alkotmányos szabadságának lényeges garantiájául tekintendő; mert ez veszélyeztetve volna mindaddig, míg egyike a kormányoknak, melyekre Németországban a végrehajtó hatalmat kell bízni, egyszersmind nagy országok és népek felett tökéletesen független hatalmat gyakorol.

Ez utólsó már magában is világos, mert ha Austria területének azon részével lépjen be a szövetségbe, mely Németországhoz tartozik, és az öszves állam belépése lehetetlen, úgy Austria német és nemnémet tartományai közt szükségképen különállásnak kell létrejönnie. Ez nem az akarat következménye, hanem az adott viszonyok szükséglete, melyek szerint lehetetlen, hogy oly tartományok, melyeknek egy része egy szövetséges állam kiegészítő részét képezi, más része pedig abból ki van zárva, az öszves állammal ugyanazon viszonyban álljanak.

Austriának, minden Németországhoz tartozó tartományaival belépése a szövetségbe most mint ezelőtt csak azon feltétel alatt lehetséges, ha az osztrák monarchia ezen és más, azaz a magyar koronához tartozó országok közt a személyes unió viszonya viszszaállíttatik, mely azokat még a német császárság fennállásának idejében kötötte össze.

Mindenki, aki nyugodtan gondolkozott e tárgy-

ról, be fogja látni azon összeköttetést, melyben az osztrák monarchia belső alakítása áll Németország egységének kérdésével; az utólsó idő eseményei folytán tehát, melyek által Németország egységének kérdése ismét előtérbe lépett, jelentékeny módosításoknak kellett történniök azoknak nézeteiben, kik azon kérdéssel foglalkoznak, valjon hogy kellene az osztrák államot berendezni?

Több rendbéli iratokban, melyek az utólsó években nagy tetszésre találtak, azon nézet mondatott ki, hogy Austria jövője csak az által lehet biztosítva, ha az egyes részeknek, melyből ezen állam áll, az önállóság a lehető legnagyobb mértékben megadatik, mi alatt egyszersmind azon ügyekre, melyek az egész állammal közösek (háború, általános pénz- és külügyek) egy alkotmányos organum készíttetik, s melynél arról kell gondoskodni, hogy abban minden koronatartomány az öszves állam ügyeire, képviselői által azon befolyást gyakorolja, melyre az nagyságához és népességéhez aránylag igényt tarthat.

Mivel az állam hatalma egyes részeinek erejétől függ, ez pedig azoknak önállóságát szükségeli, mert az osztrák állam egyes országai közt uralkodó külömbség mellett erős fejlődés csak ezen önállóság által lehetséges, az egység nem is gondolható, ha épen semmi nem létezik, ami által az egész állammal közös célokra minden erő öszpontosíttatik.

Hogy ezen, az öszvesállam érdekeivel megbízott organum a választott képviselőknek csekély vagy nagy számából álljon-e, hogy ezek az egyes választókerületekbeni közvetlen választásokból kerüljenek-e ki, vagy az egyes koronatartományok országgyűlései

által neveztessenek-e ki, hogy ezen organum birodalmi gyűlésnek, országbizottmányoknak vagy birodalmi tanácsnak neveztessék-e, az mindegy; hogy azonban, Austria egységének fennállására egy ily organum nélkülözhetetlen, ép annyira világosnak látszik előttem, amennyire megvagyok győződve arról, hogy azon befolyás, melyet egy ilyen az egység megszilárdítására gyakorolni képes, az alkotmányos szabadságnak, mely emellett adatik, fokától függ.

Az öszvesállam közös törvényhozását és kormányzását célzó minden indítvány ugyan, bármily kicsiny legyen a kör, melyre ennek működése kiterjedjen, Magyarországban mindig határozott nemtetszéssel fogadtatott.

Az önállóság oly nagy birtok, hogy minden életerős nép annak még látszatán vagy formaszerinti elismerésén is szilárdul csügg, s a viszonyok minden oly átalakításának elleneszegűl, mely által a szabad önhatárzás joga, melyre büszke volt, korlátoltatik.

Amit e tekintetben népeknél találunk, egészen azonos avval, amire a tapasztalás uralkodóknál, és hogy messze ne menjek, a német szövetség egyes fejedelmeinél a legújabb időkig is tanít. Bármily szűkek legyenek is a saját souverenitás határai, s bármily világos a biztosságbani azon nyeremény, melyben a szövetség szilárdabb szervezése annak minden egyes fejedelmét részeltetné, még is mindenik a legnagyobb makacssággal csügg tulajdon önállóságán.

Különben azon út, melyen egy egységes alkotmány behozatalát megkisértették, épen nem volt az igazi út arra, hogy rajta ily nagy újítást, mint ez volt, Magyarországban kivihessenek.

Ha egy nép századokon át szokott bizonyos kormányformákhoz, annak minden osztályában azon meggyőződés szilárdult meg, hogy csak az ismerendő el jogosnak, ami törvényes alakban határoztatott és ismertetett el, e nép a törvényes viszonyok minden megváltoztatását vissza fogja utasítani, ha ennek a törvényes formák mellőzése által kell történnie; nem kell csudálnunk tehát, hogy Magyarországban még azok is, kik az öszves állam erősebb egységének megalapítását még Magyarország érdekében is kívánatosnak tartották, dacára ennek azt állították, hogy minden jogviszonyoknak oly lényeges megváltoztatása amilyen egy az öszves állammal közös törvényhozás behozatala által történnék, nem mehet végbe egy új alkotmány egyszerű hirhidetése által.

Magyarország összeköttetése a monarchiával már három századnál tovább áll fenn, s mindenki el fogja ismerni, hogy azon állást tekintve, melyet Magyarország a többi tartományok irányában elfoglalt, gyakrabban jelentékeny változtatások hozattak be. Ily változás volt az elsőszülötti jog behozatala és később a híres pragmatica sanctio. Mindezen változások azonban a magyar törvényhozás beleegyezésével a törvény által meghatározott formákban történtek, s épen mivel így történtek, mivel az osztrák ház azon változások tekintetében, melyek által souveraini jogai bővíttettek vagy biztosíttattak, kétségbevonhatatlan jogcímekre hivatkozhatott, azért élt túl a Magyarország s más koronatartományok közti viszony, dacára a nemzetiségek különbségének s nem egy futólagos kedvetlenségnek, számos más viszonyt, melyek természetesebben és szilárdabban megalapítottaknak látszottak.

Azon nézet, melyben Magyarország minden pártja találkozik, hogy t. i. a Magyarország és Austria közti viszony szilárdan megalapítottnak csak akkor tekinthető, ha számára szilárd jogalap találtatott; hogy egyszersmind mindazon változások felett, melyek az 1848-iki események folytán szükségesekké lenni látszanak, egy magyar törvényhozásnak kell tanácskoznia s őket megszentesítenie, épen oly kevéssé nevezhető forradalminak, mint a német népé, mely szerint a Dánország Schleswig-Holstein ellenébeni eljárása, épen mivel ezen elvekbe ütközik, nem igazolhatónak tekintetik, vagy mint az, melyet Pitt — kinek pedig senki az elméleti jogi alapelveknek felette aggodalmas vizsgálatát szemére nem vetheti — az Irlandnak Angliávali egyesűlése feletti vitában felállított, hogy az unió, bármily elkerülhetetlenül szükséges legyen is Anglia biztosságára, egyedűl az irlandi parlament beleegyezésével eszközölhető *).

Bármily nagy és általános azonban e tekintetben a megegyezés Magyarországban, s bármily biztosan mondhatjuk ki, hogy Magyarország államviszonyainak azon új berendezése, melyet az országra octroyálnak, nem fog megnyugtatást szülni, ebből

---

*) Érzem és tudom, hogy az irlandi parlament bírja a hatalmat s a teljes illetéket, azon ország érdekében elfogadhatni vagy visszavethetni ily természetű javaslatot — mely hatalmat én nem kivánom kétségbevonni. — — — Mindazonáltal ne képzelje senki, hogy bármennyire meg legyek is győződve, hogy az a birodalom mindenik tagjának hasznos: valamely érzést bárkire rá akarok erőltetni oly módok által, mik ellenséges vitatkozásra vezethetnek a két királyság közt, melyek kölcsönös szerencséje és üdve azok szoros és őszinte egyesülésétől függ.

1799 Jan. 31. tartott beszéd.

mégsem következik, hogy oly rendszabályok, melyek az öszves állam érdekében elkerülhetetlenek, Magyarországban a törvényhozás útján kivihetők ne lennének.

Minden magyar törvényhozás mindenesetre az országnak, belső ügyei tekintetében a legteljesb önállóságot biztosítaná, s gondoskodnék arról, hogy azon gyülekezet körében, melyre az állam öszves érdekeinek megőrizése bízatik, a befolyás őt illető foka megadassék. Különben az utólsó tizenkét év alatt sok történt, miáltal az összefüggés melyben Magyarország és a monarchia jövője állnak, sokak előtt világosabb lett s azon akadályok egy része elmellőztetett, melyek Austria mint egységes foederativ államnak szervezését azelőtt gátolták.

Azon veszélyt, melylyel Oroszország közelléte mirden nemzetiséget fenyeget, saját tapasztalatból tanulták ismerni és belátták, hogy ha az éjszaki óriás természetellenes kiterjedése, mely oly sok egykor önálló nép és állam romjain terjeszkedik ki, korlátoltassék, ez csak egy hatalmas állam által lehetséges, mely Europa azon részében, hol mi lakunk, csak több nép egyesülése által lehetséges; meggyőződtek arról, hogy a magyar nemzetiség jövője nem mások elnyomásán, hanem azon alapszik, hogy a magyar nép minden más nemzetiségeknek, melyek közelében s az övéivel hasonló viszonyok alatt élnek, előharcosául szolgáljon; belátták, hogy Magyarország alkotmányos szabadságát misem biztosítja jobban, mint ha az egész osztrák monarchia alkotmányos alapelvek szerint kormányoztatik, hogy tehát érdekében fekszik Magyarországnak mindent megtenni arra, hogy az alkotmá-

nyos formák behozatala az egész monarchia területén lehetővé tétessék, ha ez látszólag bizonyos áldozatokkal lenne is összekötve.

Mindenesetre az utólsó tíz év alatt sok történt, mi által a Magyarország és a többi koronatartományok közti ellentétnek élesebbé kellett válnia. Az osztrák és német sajtónak egy része minden áron törekedett a nemzeti öntudatot Magyarországban felizgatni s ezáltal a létező bajoknak minden méltányos kiegyenlítését lehetetlenné tenni, és sokaknál sikerült is nekik az érzelmet szenvedélylyé fokozni, és a hazaszeretet az idegen iránti ellenszenvvé változtatni. De mivel végre is egy törvényhozó gyűlés vitaterén az érdekek politkájának kell a szenvedélyén győznie, az államnak oly berendezése, mely szerint egyes részeinek a magok belügyeinek önálló kezelése biztosítatik s egyszersmind Magyarország az öszves állam törvényhozásában az őt megillető befolyást elnyeri, semmi esetre sem szenvedne hajótörést Magyarország ellentállásán, mivel nyugodt megfontolás mellett mindenki előtt világos lesz, hogy az öszves állam képviselőinek egy gyülekezete, melyben a magyar korona tartományai a maguk nagysága és népességének megfelelő arányban vesznek részt, a legjobb eszköz arra, hogy Magyarországnak a monarchia körében döntő befolyás biztosíttassék. Igen, szilárd meggyőződésem, hogy az utólsó idő nagy eseményei nélkül, melyek által Austriának s egész Europának helyzete megváltozott, a dolgok nyúgodt fejlődése magától is az öszves állam ezen rendezéséhez vezetett volna. Amint a tapasztalás — minden külső nyomás nélkül — a kormányt az önkormányzat elvének elismerésére bírta, úgy éledt volna

fel a monarchia minden országaiban, miután egyideig belügyeikről saját országgyűlésökön gondoskodtak, egy középponti organum szükséglete az állam összes ügyeire nézve, és Magyarország semmi esetre sem vonta volna ki magát e szükséglet alól.

A nehézség tehát, Austria egységét ezen értelemben alapítani meg, — ismétlem — épen nem Magyarországban fekszik, a nehézség, sőt lehetetlenség, a dualismust megszüntetni, mely három századnál tovább állt fenn a monarchiában, inkább azon viszonyban rejlik, melyben Austria Németországgal áll.

Mert ha — amint ez iratban úgy hiszem, bebizonyítottam — Austria belépése a német szövetségbe minden tartományaival, lehetetlen, s a német tartományok kilépte a szövetségből már azért sem tehető fel célszerűnek, mert általa Austria ugyanazon helyzetbe jönne Németország ellenében, amilyenben Olaszhonban van; ha tehát Austria területének egy részével feloldhatatlanul össze van kötve Németországgal, míg egyszersmind a szövetség szilárdabb szervezése a legközelebbi jövő elmellőzhetetlen szükségletének mutatkozik; és ha a dolgok természetes helyzetéből s az irányból, melyet Németországban a nyilvános ügyek vesznek, azon következmény vonandó, hogy ezen szilárdabb szervezés abban álland, hogy a német népnek képviselői által a szövetség öszves ügyeinek vezetésében befolyás nyujtatik, úgy magából következik, hogy Austria azon tartományainak egyesítése a többiekkel, melyek Németország egy kiegészítő részét teszik, közös törvényhozás és kormányzás által a lehetetlenségek körébe tartozik; mert oly intézvények, melyek szerint a monarchia bizonyos országai mint Németország

kiegészítő részei egyszerre a német parlamentnál és az osztrák összes birodalmi gyűlésen képviseltetnének, vagy mint 1848-ban a német egység, vagy az osztrák monarchia felbomlásához kell vezetniök.

Németország egysége s Austria egysége egyenes ellentétben állanak egymással. Aki Németország egységeért lelkesűl, annak el kell ismernie, hogy a kötelék, mely a magyar korona tartományait az öszves állammal összeköti, jövőben is csak a személyes unió kapcsa lehet. Aki Austria egységét akarja, le kell mondania Németország egységéről, sőt ellene kell harcolnia, és valjon ki fogja tagadni, hogy a közvélemény iránya nemcsak Németországban, hanem egész Europában is nem kedvező egy ily harcnak?

Az utolsó idő eseményei és azon nyiltság, melylyel Franciaországban a természetes határok elve mellett nyilatkoznak, azon veszélyekre tették figyelmessé Németországot, melyeknek feldaraboltsága által ki van téve. A német nép megunta már tökéletes jelentékenytelenségét. melybe politikai viszonyai folytán sülyedett; tudja hogy egyedűl az egységre van szüksége, hogy az őt megillető állást elfoglalja, és ezen egység után törekszik; azt hiszik-e, hogy e törekvésnek tartósan ellent lehet állani? S ha belátják, hogy ezt nem tehetik, hogy Németország egysége azon elkerülhetlen változások egyikének tekintendő, melyek diplomatikai fogások és anyagi erő által ugyan egy időre elhalasztathatnak, de soha elnem mellőztethetnek, nem mindenkinek feladata-e, aki jót akar a dynastiának és az osztrák öszves államnak, minden eszközt felhasználni azon ellentét elhárítására, mely

Austria s Németország érdekei közt a jelen pilanatban tagadhatatlanul létezik?

Meggyőződésem szerint erre csak egy eszköz van, s ez azon jogalapok visszaállításában áll, melyeken a magyar korona tartományai Austria tartományaival századokon át egy egészszé voltak egyesítve, azaz a személyes unió viszonyának visszaállítása. Azon kérdés tehát, mely Austria jövőjének érdekében mindenekelőtt megvizsgálandó, úgy látszik előttem, ez: Valjon lehetséges-e a jelen körülmények közt Magyarországnak Austriávali régi államviszonyainak megujítása, s hogy mily befolyást gyakorolna ez ezen állam hatalmi helyzetére. E kérdéshez fogjunk most.

VII.

A személyes unió elve.

Régi tapasztalás, hogy nincs jobb eszköz valamely állításnak általános érvényt szerezni, mintha azt oly alapelvül állítjuk fel, melynek helyességén okos ember nem kételkedhetik. Mert mivel mindjájan bírjuk szilárd meggyőződések szükségletét, de csak kevesen a kitartás erejét, mely szükséges arra, hogy ilyeneket saját vizsgálat útján szerezzünk magunknak, az, ami gyakran és sokak által kétségtelennek tétetik föl, a legtöbbek által valóban kétségen kívülinek fogadtatik el; s a történelem arra tanít, hogy az úgynevezett elvekbeni vakhit, melyekről később alig foghatták fel, hogyan hihette azokat valaha valaki, a népek tettei és sorsára a legeldöntőbb befolyást gyakorolta.

Austria nem szenved hiányt ily elvekben, s úgy hiszem, ezek közé tartozik mindenekelőtt azon állítás, hogy a személyes unió viszonya a magyar korona tartományai és az öszves állam közt többé nem lehetséges.

Ezen állítás a szószékről, könyvekben, röpiratokban és napilapokban annyiszor ismételtetett, hogy végre kétségen kívüli axiomává lett, főkép miután

azon állítás, hogy a régi alap, melyen Austria századokon át szilárdul állott, többé vissza nem állítható, ezen állam ellenei előtt épen oly kedvezőnek látszott, amennyire az osztrák egység utáni ábrándozóknak tetszett, s ez állításnak nyugodt megvitatása a sajátságos politikai viszonyok miatt, melyekben Austria az utólsó években volt, nem volt lehetséges.

Ha valamely állítás egy állam politikájának alapelvéűl tétetik fel, s a tapasztalás azt tanusítja, hogy mindazon intézvények, melyeket ezen elvre alapítottak, nem feleltek meg a kivánatnak, sőt ha minden viszonyok nyugodt megfontolása után azon meggyőződésre kell jönnünk, hogy azon elv, melyet bizonyos politikai irány érdekében felállítottunk, más irányokkal ellentétben áll, melyekről lemondani sem nem akarunk, sem nem lehet, ilyenkor szabad kételkednünk egy ily elv helyességén, és mielőtt annak alkalmazását egy új alakban ismét megkisértenők, azon szerény kérdést tehetjük: valjon azon elv, melyet vakhitünkben követünk, valóban túl van-e annyira minden kétségen, mint azt róla feltettük?

Ugyane szabadságot kérjük ki magunknak.

Ha a személyes unió viszonya jövőre lehetetlen, úgy okának

vagy abban kell feküdnie, hogy a személyegység általi kapcsolat általában egy államnak sem adhatja meg azon egységet és szilárdságot, melyre szüksége van;

vagy pedig ezen állítás oka azon sajátságos viszonyokban keresendő, melyekben az osztrák állam jelenleg van.

A következőkben mindkét állítást megvizsgáljuk.

VIII.

A személyes unió elvének befolyása általában.

Ha mindazon veszélyeket, melyeknek egy oly állam, melynek egyes részei csak a személyegység elve által tartatnak össze, ki lehet téve, mint valóban létezőket felvesszük, s másrészről mindazon előnyöket elérve tekintjük, melyekre az egységes törvényhozás és igazgatás által törekszenek, igen könnyű az utólsó rendszer nagy előnyeit bebizonyítani. Mivel azonban a kérdés, melyet tennünk kell, nem az, hogy mily következményei lehetnek bizonyos politikai intézvényeknek? hanem az: mely következmények vehetők fel legvalószínűbbeknek? ezek megoldásánál pusztán tényekhez kell magunkat tartanunk, és alig találunk politikai kérdést, melynek eldöntésére több ily tény léteznék, mint ennek.

Míg tudniillik nagyobb államok egyes részei, Schweiz kivételével nemcsak népek szabad szerződései által, hanem hódítások vagy fejedelmi örökösödési jog erejénél fogva egy egészszé kapcsoltattak össze, magából következik, hogy azon változás, mely az egyes országok viszonyaiban azoknak másokkali összeköttetése által történt, egészen egyenlő volt avval; mely

akkor lép életbe, ha egy magánbirtokos tulajdonát részleges szerzések útján gyarapítja. Sinnét magyarázható ki a nagy különbség, mely minden állam egyes részei közt a XVIII. századig fennállott. Maga Franciaország sem képez kivételt e tekintetben, és itt is, dacára minden erőlködéseknek, nemzeti és államegységet létre hozni, a monarchia egyes részei közt egészen a foradalomig a legnagyobb különbség maradt fenn. Ami Austriát illeti, mindenki aki ezen állam, vagy helyesebben szólva az osztrák ház történelmét ismeri, mert az állam létezése sehol annyira nem volt dynastiájáéhoz kötve mint épen itt, el fogja ismerni, hogy ezen monarchia jelenlegi nagyságát egyes egyedűl ezen elvek alkalmazásának köszöni.

A XVIII. század szellemi haladásai minden államviszonyok alapját megrendítették, s az isteni jog helyébe a népsouverenitást tették, melyek folytán tehát azon államintézvényekben is, melyeket a középkor alkotott, a legnagyobb változásoknak kellett történniök.

Azon mértékben, ahogy az uralkodó joga többé nem istentől adottnak, hanem az államból kifolyónak tekintetett, nem lehetett többé az állam egységének garantiáját az annak minden részei számára ugyanazon személynek souveranitásában, sőt inkább magában az állam egységében kellett azt keresni, s igen természetes, ha ezen perctől fogva az állam egyes részei közt fennálló különbség anomaliának tekintetett, amint is azon időkben népek s uralkodók, a francia demokratia és majd minden kormány a nivellálás nagy munkájánál erre támaszkodott.

Visszatartózkodom annak megvizsgálásától, mennyiben volt helyes a népsouverenitás elvének ezen alkalmazása, s hogy azon kiméletlen buzgalom melylyel törvényhozó többségek és korlátlan uralkodók az állam egységének nevében, az állam egyes részeinek törvényeit, szokásait, sőt nemzetiségöket is lábbal taposták, nem áll egyenes ellentétben a szabadság elvével, melynek minden új államintézvények alapjául kellene szolgálnia. Az állam korlátlan hatalmának elve mindenesetre hosszabb időn át inkább az uralkodó korlátlan hatalmának érdekében alkalmaztatott, kik soha azelőtt oly egészen korlátlan hatalmat nem gyakoroltak, mint amióta magukat az állam első szolgáinak nevezték, s a jelenlegi körülmények közt több mint valószínű, hogy ugyanezen elv jövőben az uralkodók helyzetére nézve ép oly veszélyessé válhatik, mint azelőtt a népek szabadságára nézve volt, mindenesetre azonban szilárdul áll a tény, hogy azon nézet, mely szerint az állam biztossága annak tökéletes egységét szükségeli, csak a XVIII. század eszméivel lön általános, és hogy addig Europának majd minden nagy állama a személyegység elve folytán, mely egyedűli jogalapjokul szolgált, keletkezett s tartotta fenn magát. Ha most azt állítják, hogy a személyes unió elve az állam területépségének fentartására nem elegendő, úgy ezen állításnak azon kérdést tehetjük ellenébe: valjon a francia forradalom óta, mely ezen állításnak általános érvényt szerzett, nagyobb lett-e az egyes államok biztossága? és valjon ritkábban fordulnak-e elő most oly nagyobb államváltozások, melyek által az egyes monarchiák földterületi viszonyai egészen átalakíttat-

tak, mint akkor, midőn a személyes unió még általában a különböző országok és tartományok egyesítése legszilárdabb kötelékének tekintetett?

Úgy hiszem, senki sem kételkedhetik ezen kérdés feleleténél. Mindazokat, kik azon végkövetkezmény ellen, melyet belőle vonnunk kell, kelnek ki, hogy a személyegység köteléke korlátlan monarchiában egészen elegendő, és épen csakis egy alkotmányos kormányforma behozatala által válhatik veszélyessé, vagy akik azt állítják, hogy azon jelentékeny államfelfordulások nagyrésze, melyek újabb időben mentek végbe, ezen újabb időben felállított politikai elvekkel nem áll összeköttetésben, csak arra teszszük figyelmessé, hogy

először majd mindazon országok, melyek a személyegység elve által összetartatva századokon át mint nagy monarchiák állottak fenn, akkor igen kiterjedett alkotmányos jogoknak örvendettek, és hogy:

másodszor több államban azon összefüggés, melyben a kisérlet, összeköttetésük jogos alapját megváltoztatni, áll a forradalommal, világosan kimutatható. Rövidség okáért csupán Belgium forradalmi mozgalmait említem a múlt század végén, újabb időben pedig Schleswig-Holsteint, hol mindkét hercegség forradalmi helyzete Dánország ellenében minden bizonynyal kizárólag azon kisérleteknek tulajdonítandó a személyegység viszonyát, mely azelőtt a dan monarchia két részét összetartá, valódi egységgé átalakítani.

Ha az europai államok során e szempontból végig megyünk, következő tények következnek:

Először, több állam példája azt mutatja, hogy a személyes unió viszonya is elegendő azok összeköttetésének fenntartására. Igy p. o. Anglia pusztán annak érdekében, hogy Hannoverát megtarthassa, a legnagyobb áldozatokat sem sajnálta, s ez utóbbi ország Anglia királya iránti hűségét nem kevesbbé őrizte meg, mintha a britt birodalom egy tartománya volt volna, ámbár a két korona összeköttetése minden bizonynyal csupán a személyes unió elvén nyugodott. Ugyanez áll Svécia és Norvégia mindenekelőtt pedig az osztrák monarchia egyes részeinek összeköttetéséről, hol azon korszak, melyben annak tartományai egyes egyedűl a személyegység kapcsa által tartattak öszve, egyszersmind a legfőbb fény és hatalom korszaka volt.

Másodszor, mindazon kisérletek, melyek egyes államokban tétettek, hogy az egyes részek összeköttetése az egészszel közös vagy legalább egyenlő közigazgatás által, vagy az ily részeknek egy közös törvényhozás alá vettetése által erősíttessék, nemcsak hogy a remélt sikert nem, de mindenütt épen ellenkező eredményeket szült. Így Anglia épen azért veszté el éjszakamerikai gyarmatait, mert a köteléket, mely ezeket az anyaországhoz láncolá, szorosabbra akarta vonni; így Holland fáradozásai Belgiummal egységes államot képezni, a két ország végleges elválása, Dánország hasonló fáradozásai a hercegségek forradalmára vezetett, s felesleges figyelmeztetni az olvasót ezen irány eredményeire monarchiánkban, hol a népszerűség, melylyel Austria még 1815-ben bírt olasz tartományaiban, azon mértékben változott ennek ellentétévé, minél szorosabban akarták e tartományo-

kat az öszves államhoz kapcsolni, míg végre az egységes állam elvének tökéletes kivitele Lombardia elszakadását Austriától eredményezte.

Harmadszor, a felállított elv következményei nem szorítkoznak pusztán Austriára, hol ebből az egész állam új alaponi construálásának szükségletét akarják levonni; sőt inkább, ha ezeknek helyességét elismerjük, mindazon államintézvényeket fentarthatlanoknak kell nyilvánítanunk, melyeknek az egyszerű személyes unió elve teszi alapját, s eszerint nemcsak Dánország eljárását a hercegségek iránt tökéletesen igazoltaknak elismernünk, hanem meg kell engednünk azt is, hogy a németalföldi királyságnak, Luxemburg tekintetében, ha e tartományt elveszteni nem akarja, ugyanazon eljárást kell követnie.

Különben a felelet azon kérdésre, mennyiben szolgálhatna a személyes unió elve még most is államösszeköttetések kapcsául, egészen azon nézetektől függ, melyeket a monarchiai elv mostani jelentőségéről táplálunk. Ha feltesszük, hogy a törvényes monarchia elve, Europa nagy részében a népek meggyőződésére most is az előbbeni befolyást gyakorolja, úgy nem létezik ok, mely azon állítást igazolhatná, hogy oly allamösszeköttetések, melyek csak a törvényes monarchia elve által tartatnak össze, fenn nem tarthatók. De ha ennek ellenkezőjét állítjuk, meg kell engednünk azt is, hogy azon jogi alap, melyen azelőtt minden állam nyugodott, megrendült, és eljött azon idő, midőn országok azon összeköttetését, mely nem a közös nemzetiségen alapul, vagy csupán anyagi erő által kellene fenntartani, vagy azoknak új alapot keresni.

Ha a személyes unió kapcsa, azaz azon kapocs, melylyel a törvényes monarchia elve, valamely állam különböző részeit egy egészszé köti össze, az egység fenntartására többé nem elegendő, s ha megengedjük, hogy tisztán anyagi kényszereszközök, államösszeköttetések fentartására tartósan nem elegendők, úgy az egyes országok egy állammá összeköttetésének egyetlen kapcsa a nép akaratában keresendő, és azon állítás, hogy Europa minden államát a suffrage universel elve szerént kell berendezni, csak következménye azon elvnek, melyet fellálítanak.

Bármiként gondolkodjanak is a személy egység elvének hiányairól a felhozott okokból annyi mindenesetre világos, hogy ezen elv elégtelenségérőli állítás általánosan nem vítatható, hogy ennek inkább az egyes államra nézve, az adott viszonyok figyelembe vételével kell bebizonyíttatnia.

És most forduljunk Austriához.

IX.

A személyes unió elvének befolyása az osztrák monarchiára.

Hogy a személyes unió elve, mely által a magyar korona tartományai az osztrák örökös tartományokkal három századnál tovább voltak összekötve, a szükségleteknek azelőtt tökéletesen megfelelt, kisem fogja tagadni. Austria azon idő alatt, míg ezen elvhez ragaszkodott, hatalmas lett, és kizárólag erre támaszkodva a legnagyobb veszélyeket állotta ki, melyek valaha államot fenyegettek.

Teljesen felesleges azon érdemek felett vitázni, melyeket a magyar korona tartományai a monarchia iránt magoknak szereztek. Midőn II. Fridrik Mária Teréziának, mint Magyarország királynőjének háborút izent, a magyar nép minden bizonynyal csak kötelességét teljesíté, midőn a magas nő védelmére fegyvert fogott. Ugyanez mondható a magyar nemzet magatartásáról az 1809-iki évben. I. Ferenc Magyarország törvényes királya volt; ő államaiban lön megtámadva, s bármily kecsegtetőknek látszottak légyen is Napoleon csábításai, ki a magyar néphez intézett ismeretes felhívásában annak a békét,

területének épségét, szabadságát s alkotmányát garantírozta, s bármily bizonyos volt is, hogy Magyarországnak tökéletes elválása Austriától akkor, midőn Napoleon egész Europán uralkodott és a schönbrunni palotából osztogatá parancsait, csupán Magyarországtól függött, Magyarország mégis csak kötelességét teljesíté, midőn e terhes időben megemlékezett azon esküről, melyet Ferenc császár mondott az alkotmányra s miáltal Magyarországhozi joga, az alkotmány egy főalapelvévé vált. Hogy azonban Magyarország mindkét esetben, midőn Mária Terézia alatt idegen érdekekért patakonként ontá vérét, s midőn Napoleon felhívása egész Magyarországban még egy falut vagy ismeretesebb férfit sem rendített meg a monarchia iránti hűségében, e kötelességet a legnagyobb mértékben teljesíté, és hogy semmi előfeltétel alatt, még akkor sem ha Austriát egységes államnak gondoljuk, sem tehetett volna többet, mindenki el fogja ismerni. Ha tehát azt állítjuk, hogy a személyes unió elve Austriában nem alkalmazható, úgy ennek oka minden esetre a monarchia teljesen megváltozott helyzetében keresendő, mely által azon intézvények, melyeket a több százados tapasztalás őrzött meg, jövőre nézve alkalmazhatlanokká lettek.

S valjon miben változott meg a monarchia helyezete?

Az utólsó tizenkét év lefolyta alatt nagy átalakulás történt az európai viszonyokban; ha ezeket Austria szempontjából vizsgáljuk, különösen két jelenség létezik, mely magára vonja figyelmünket:

1) hogy az osztrák monarchia azelőtt alig volt valaha ily súlyos helyzetben, s hogy ezen állam soha

ennyire elszigetelve és kizárólag saját erejére utalva nem volt, mint épen most;

2) hogy a törvényes monarchia elve most már nemcsak a tudomány nevében vagy egyes pártok által, hanem kormányok által is megtámadtatik; és hogy úgy látszik, miszerint azon elvek helyébe, melyek azelőtt minden államrend alapjául szolgáltak, most az általános szavazásban nyilatkozó népakarat elvét akarják tenni.

Vizsgáljuk most egyenként e jelenségeket és azon befolyást, melyet ezeknek az osztrák monarchiára gyakorolniok kell.

Majd nem locus communissá lett az, amivel újabb időben hírlapi vezércikkeket és politikai röpiratokat szoktak kezdeni, hogy az osztrák monarchia, létezésében, vagy legalább helyzetében mint nagyhatalom még soha annyira fenyegetve nem volt, mint épen most. Ezen állam helyzete mindenesetre komoly, és nem tagadható, hogy Austria még soha annyira elszigetelve nem állott, mint épen a jelen pillanatban.

Ebből következik:

hogy Austriának, ha állását meg akarja tartani, a belső erőre jelentékeny mértékben szüksége van; hogy ezen erőt csak önmagában, azaz népei összeműködésében keresheti;

Hogy tehát törekednie kell oly intézvényeket hozni, melyek által a monarchia népeinek ezen összeműködése, és pedig a jelen pillanatban legjobban és legbiztosabban elérhető legyen.

A kérdés, melyről itt szó van, tehát nem az, valjon bisztosíttathatnék-e az állam egysége oly intézvények által, milyeneket Franciaországban találunk,

vagy hogy arra nézve, ami az öszves államot illeti, Austria jövőjének érdekében a közös törvényhozás látszik-e kivánatosnak; a kérdés inkább egészen egyszerűen ez; mitkell tenni, hogy a monarchia minden része nem a közel vagy távolabbi jövőben, hanem épen most meg nyugtattassék, midőn a monarchia minden népeinek egybehangzó összeműködése, szintúgy az állam, mint, mondhatni, egész Europa érdekében legszükségesebb; s valjon az utólsó tizenegy év tapasztalatai után lehet-e kétség erről?

A szorosabb centralisátió rendszere felett, Franciaország mintájára, mely rögtön az 1848 iki nagy átalakulások után egyetlen eszköznek tekintetett az állam összetartására, jelen pillanatban nem uralkodik többé oly véleménykülönbség. Minden koronatartományban, minden rendeknél, minden pártnál azon meggyőződésre jutottak, hogy e rendszer az osztrák monarchiában teljesen alkalmazhatatlan, s maga a császár is april 19. kelt kéziratában abbeli határozatát mondotta ki, hogy az állam egyes részeinek igazgatásában ezentúl az önkormányzat elve követtessék.

Meggyőződtek arról, hogy egy oly állam hatalma, mely több nemzetiséget foglal magában, csak azáltal biztosíttathatik, ha az ahelyett hogy a nemzetiség elve ellen harcoljon, erre támaszkodik, s mindinkább terjed azon nézet, hogy Austria jövője leginkább azáltal biztosítható, ha az, ami az egész állammal közös, egy közös törvényhozás és kormányra bízatik, melyen a monarchia minden részei nagyságuk és népességök arányában képviseltetnek, míg egyszersmind minden egyes országnak, a maga belügyei tekintetében a teljesebb autonomia nyujtatik.

Ha azonban azt kérdik, valjon hasonló intézmények által *jelen pillanatban* előidézhető-e azon megnyugtatás, melyre az államnak, ha állását meg akarja tartani, épen most legnagyobb szüksége van, úgy ezt a magyar korona tartományaira nézve, melyek megnyugtatását Austria életkérdésének tekintik, határozottan tagadnunk kell; s hogy a felett minden kétség megszűnjék, csak arra kell megemlékeznünk, miképen lön Magyarországban minden hasonló indítvány fogadva.

Valamint a Magyarországban uralkodó jogi fogalmak szerint, nemcsak egyes férfiak vagy pártok, hanem az egész nép jogi fogalmai szerint *törvényesen meghatározott viszonyok átalakítása csak oly törvényhoyás útján történhetik meg, melyben az ország képviselői részt vesznek*, s valamint tehát előre látható, hogy semmi féle octroyált alkotmányt, bármennyire legyen is ez figyelemmel az ország minden szükségleteire, sőt kívánataira is, Magyarország nem fog megnyugvással fogadni, úgy különösen mindazon indítványok, melyek egy, az egész monarchia számára közös törvény hozás eszméjéből indultak ki, a leghatározottabb ellentmondást idézték elő, s nevezzék bár e szempontot hibásnak, s tekintsék bár azt azon legnagyobb akadálynak, mely a monarchia kibékítő alakulását gátolja, mégis el kell ismerni, hogy jelen pillanatban nem található oly ok, mely ezen nézetek átalakulását előttünk valószínűnek láttatná, annál kevésbbé, mert az ezen tekintetben fennáló megegyezés, nem mint az bizonyos déli német lapokban állíttatik, egy mesterségesen táplált izgatás eredményeül, hanem az ország egész múltjának következményeül tekintendő.

Magyarország több mint három század óta közös uralkodóház által van összekötve Austriával. A jogcím, melynek folytán a habsburgi ház a magyar korona birtokába jutott, nem a hódítás joga, hanem az ország rendeivel kötött szerződés. Hogy azon szerződések első indító oka, melyek Magyarország és III. Frigyes, Miksa és végre I. Ferdinánd közt a trónöröklés tekintetében köttettek, azon öröködési jogban keresendő, melyet e fejedelmek V. László magyar király halála után érvényesítettek, ép oly kevéssé vonható kétségbe, mint azon tény, hogy ezen igények Magyarországban legfőképen a birodalom akkori veszélyes helyzete folytán vétettek figyelembe; teljesen bizonyos azonban, hogy az I. Ferdinánd által érvényesíttetett jogcím nem az öröködési jogban, hanem mindig a rendek szabad választásában kerestetett, és hogy ezek, amint az a királyi diplomából világosan kitetszik, még az ozmanok általi legnagyobb szorongattatások közt sem mondottak le sem önállóságukról, sem alkotmányos jogaik közől csak egyről is.

Magyarország az maradt, ami előbb volt, önálló birodalom. Az egyetlen változás, mely államjogi viszonyaiban történt, az volt, hogy királyai választásában a habsburg-osztrák házhoz volt kötve, s még ezen változás sem mondható jelentékenynek, mivel azon egész időközben, melyet a választási jog korszakának nevezünk, az egyenes utódok örökösödési joga, még a női ágban is, rendesen figyelembe vétetett.

Az *állami egység* fogalma azon időben még oly távol volt mindenektől, hogy e célra Magyarország megszerzésénél nem is törekedtek; sőt maga

I. Ferdinánd, ki a magyar koronát a dynastiának megszerezte, végintézetében saját örökös tartományait felosztotta, midőn Tirolt, Vorarlberget, a sváb és elsassi tartományokat Ferdinánd, Stájerországot, Karantánt és Krajnát Károly fiának hagyta. A magyar korona tartományai és a többiek közti viszony tehát kezdetben még a személyes unió viszonya sem volt. Az egyetlen kötelék a kettő között a dynastia közösségében állott.

Az 1687-iki második t. cikk, mely által a szabad választás joga törvényesen megszüntettetett s az elsőszülöttség szerinti trónöröklés Magyarországra nézve is elismertetett, e viszonyokat lényegesen megváltoztatta; még inkább történt ez akkor, midőn 1723-ban az úgynevezett Pragmatica sanctió által az örökösödési jog a nőnemre is kiterjesztetett. A kapcsolat, melyet eddig csupán a dynastia közössége tartott fenn, csak a törvények által lett valóságos személyes unióvá; hogy pedig e változás csak erre szorítkozott, az idézett törvényekből világosan következik, mert valamint az 1687. 2., úgy az 1723. 2. és 3. cikkben nemcsak az ország minden szabadságai, hanem a rendek és egyesek minden jogai és kiváltságai is újonnan megerősíttettek és általánosan kimondatott, hogy a korona joga, ámbár örökössé lett, egészen azon törvényes határok közt maradjon, melyek azt előbb korlátolták, s hogy a rendek erre nézve minden tróncserénél külön és az ország törvényeire teendő eskü által biztosíttassanak. *)

*) 1687. 2. cikk. 1. §. Magyarország és a hozzá kapcsolt Részek Öszves Karai és Rendei *kinyilatkoztatják*; Hogy innentova senkit mást, mint a *fenncímzett* Cs. és Királyi Felség, saját Ágyékából leszármazó, *Fiörökösei Elsöszülöttét*,

Mily értelemben fogandók fel eme meghatározások, az az 1791-ben hozott törvényekből kivilágiik,

---

mindörökre (azt rendelvén az 1547. esztendei 5. s egyéb Cikkelyek) törvényes Királyokúl és Urokúl tartandják; s Azt, az elébb említett Hitlevélbeli Cikkelyeknek annyiszor, a menynyiszer ily Felavatás teljesítendö leszen, mindig elöre bocsátandó elfogadása vagyis a Királyi Biztosítás, s az e fölött azon formában, melyben azt Elödei tették, szerkeztetett Eskü letétele után, Országgyülésileg e Magyarországon, annak rendi szerint, megkoronázandják.

1715. 2. cikk. 5. §. Hogy a régiségből lehozott Királyi Trónöröklésen és Koronázáson kivül, a többiben ezen Magyarország s hozzá kapcsolt Részek, összes és egyes, közönséges *Szabadságait, Mentességeit, Kiváltságait*, Rendszabásait, Közönséges Jogait, Törvényeit és Törvényes Szokásait, melyeket Magyarország néhai Dicső Királyai és dicsőséges emlékezetű Elödeink engedményeztek, és megerősítettek, úgy a jövendőben engedményezendőket, és általunk megerösítetendőket (melyekre alapítva, kiterjesztve és szorítva bírják a mondott Karok és Rendek azon Eskü szövegét, mely a néhai Felséges Fejedelem, *Első Ferdinánd Úr*, dicsőséges emlékezetü Elődünk törvénykönyvei elején van) kirekesztve még is, és mellőzve Dicsőült Második András Király Ezer Kétszáz Huszonkettődik Évi Törvénykönyve Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik: *Hogyha pedig mi* stb., e szavakig: *ellenállani és ellenmondani örökre;* minden Pontjaik, Záradékaik, és Cikkelyeikben, *amiképen azok alkalmazása, és értelme körül a Király és Karok egyetértve Országgyűlésileg megállapodandanak;* erősen, és szentül megtartandjuk, s mások által, öszvesen és egyenként, sérthetetlenül megtartatandjuk.

1723. 2. czikk. 9. §. S eképen ugyanazon *Női Trón öröklést*, a Felséges Austriai Házban behozottat és elismertet (kiterjesztvén reá most, akkor helyett, az 1687 : 2. és 3., s hasonlóképen az 1715 : 2. és 3. Cikkeket) a fennírt Rend szerint, *megállapítják.*

3. czikk. Ő Legszents. Cs. és Királyi Felsége, az Ország és hozzá kapcsolt Részek összes hü Karai és Rendei minden, úgy *Hitlevélbeli*, mint egyéb *Jogait, Szabadságait és Kiváltságait, Mentességeit, Elöjogait, hozott Törvényeit és helybenhagyott Törvényes Szokásait* (öszhangzásban az 1715. eszt 1. 2. és 3. Cikkelyekkel s az azokban foglalt Esküpéldány értelmében veedő I. és II. Cikkelyeivel a jelenvaló Országgyülésnek) kegyelmesen *megerősíti*, és *megtartandja.*

hol a II. József császár uralkodása alatt tett tapasztalatok folytán Magyarország minden alkotmányos jogainak egyes törvényekben világosabban kellett formuláztatniok, mint ahogy azelőtt voltak. Igy a 2. cikkben, mely a királyi inauguralis diplomát foglalja magában, az ország minden jogai és kiváltságai általában megerősíttettek; a harmadikban meghatároztatott, hogy az alkotmányra tett esküvel összekötött koronázásnak mindig a kormányralépés után hat hónap alatt kell megtörténnie *). A tizedik cikkben kimondatik, hogy Magyarország jövőben is minden hozzá tartozó tartományokkal (Horvát-, Szlavónország stb. stb.) szabad és az egész kormányforma tekintetében független, azaz semmi más népnek vagy országnak alája nem vetett birodalom maradjon, mely saját alkotmánynyal bír, s a maga örökös, törvényesen megkoronázott királya által saját törvényei és törvényes szokásai szerint, nem pedig más örökös tartományok módjára kormányzandó és igazgatandó **). A tizenegyedik cikkben azon kötelezettséget vállalja

*) 1791. 3. cikk. Minden kétségnek teljes eloszlatására mely az Ő szents. kir. Felsége által elfogadott és kiadott felavatási hitlevélnek, Magyarország örökös királyai koronázására nézve, némely szavai tartalmából az ország alaptörvényei ellen támasztatott, s jövendő időkben támasztathatnék, kegyelmesen beleegyezett Ő Szents. Cs. k. Apostoli Felsége, hogy a kir. felavatás és koronázás az uralkodás minden változásával az elhúnyt király halálától fogva hat hónap alatt törvényes szertartással múlhatatlanul eszközöltessék stb.

1791. 10. cikk. Az Ország Karai és Rendei alázatos felterjesztésére, Ő Szents. Felsége is kegyelmesen elismerni méltóztatott, hogy ámbár a Felséges Ausztriai Ház Nőágának Örökösödése az 1723-iki 1. és 2. Törvénycikkely által Magyarországban s kapcsolt Részeiben ugyanazon Fejedelmet illeti, melyet, a megállapitott Öröködési Rend szerint elvá-

fel a király, hogy az ország határait fenn fogja tartani, s annak azon részeit, melyek idő folytán az örökös tartományokhoz jutottak volna, még ha ezek azok adókatasterébа fel is vétettek, a birodalomnak visszaadandja.

A tizenkettedik cikkben, mely a törvényhozó, végrehajtó és birói hatalomról szól, nyílváníttatik, hogy a törvényhozás, magyarázás és eltörlés joga a törvényesen koronázott királynak, Magyarországnak az országgyűlésre egybegyűlt rendeivel közösen, jusson s az országgyülésen kívül gyakorolható ne legyen; hogy Magyarország, mint azelőtt úgy jövőben is csak ily törvények, nem pedig királyi parancsok és pátensek által kormányoztassék, melyeket különben is semmi törvényszéknek nem kell elfogadnia, és hogy a törvényszékeknek a törvény által meghatározott vagy jövőben meghatározandó alakját a királyi hatalomnak önhatalmúlag megváltoztatnia nem szabad, mi alatt a királyt illető végrehajtó hatalom csak a törvények értelmében gyakoroltassék *).

---

laszthatatlanúl s oszthatatlanúl bírandó többi örökös, Németországban és Németországon kívül fekvő, tartományokban: Magyarorszag mindazonáltal kapcsolt Részeivel szabad Ország, s Kormányzatának egész törvényes alakzatára nézve (odaértve minden kormányszékeit) független, azaz semmi más Országtól avagy néptől nem függő, hanem tulajdon Megállással és Alkotmánynyal bíró; annálfogva a maga törvényesen megkoronázott örökös Királya által, tehát Ő Szents. Felsége és Utódai Magyarország Királyai által saját Törvényei és *törvényes* Szokásai szerint, nem pedig más Tartományok mintájára, amint azt már az 1715 : 3. és 1741 : 8. és 11. rendeli, kormányzandó és igazgatandó.

*) 1791. 12. cikk. Hogy a törvények hozása, eltörlése- és magyarázásának Hatalma, e Magyarországban s kapcsolt Ré-

Midőn 1804-ben a római birodalom bomladozván I. Ferenc az osztrák császári címet felvevé, e viszonyokban mi sem változtattatott meg, amit a császár 1804. Aug. 17-kén kelt manifestumában ezt Magyarországra nézve világosan kimondotta.

Különben annak bizonyságaul, hogy a magyar korona tartományai viszonyának Austriához, jogalapja több mint három századon át változatlanul ugyanaz maradt, elegendő V. Ferdinánd esküformáját összehasonlítanunk avval, melyet I. Ferdinánd tett le 1527-iki koronázásakor. Mindkettő szóról szóra ugyanaz, azon különbséggel, hogy V. Ferdinandéban Endre király aranybullájának záradéka — mely a rendeknek az alkotmány megsértése esetében jogot ád a fegyverfogásra, kivétetik*).

---

szeiben, az 1741 : 8. tc. Rendelkezése fentartása mellett, a törvényesen Koronázott Fejedelemmel és az Országgyűlésre törvényesen összesereglő Ország Karai és Rendeivel közös, *s azon kívül nem is gyakorolható,* Ő Legszents. Felsége önkényt s magától elismeri; s kegyesen kijelentette, hogy a Karok e Jogát sérthetetlenűl megtartandja, és mikép az Dicsőült Elődítől reá szállott, úgy Felséges Utódaira is sértetlenűl átszállítandja : biztosítva az Ország Karait és Rendeit, hogy *soha edictumok, vagyis ugy nevezett Pátensek által, melyek általán fogva soha az Ország Törvényszékei által el nem fogadhatók, az Ország és kapcsolt Részek* nem lesznek kormányzandók — — — —

A törvényszékeknek Törvény által megállapított vagy megállapítandó Alakja Királyi hatalommal nem fog megváltoztattatni, — — — — hanem az eddig alkotott, vagy jövendőben alkotandó Törvények, az Ország bévett törvényes Szokása szerint, vallás különbsége nélkül választandó Ítélőbírák által fognak a Törvényszékek megtartatni; a végrehajtó Hatalom pedig, egyedűl a Törvények értelmében, Ő Királyi Felsége által gyakoroltatni.

*) I. Ferdinánd király koronázási esküje 1527-ben :

„Mi Ferdinánd, Isten kegyelméből Magyarország királya stb. esküszünk az Élő Istenre, Legszentségesebb Anyja Szűz

Ha volt valaha oly történelmi jog, mely, félre nem magyarázható törvényekre alapítva, több mint három száz évnyi időszak alatt minden a trón s a nép közt fennálló viszonyok alapjául tekintetett, úgy ez az, melynek folytán Magyarország Austriától különállását igényli.

A XVI. és XVII. század általános törekvése mellett, a királyi hatalmat korlátlanná tenni, nem

---

Máriára és minden Szentekre; Hogy Isten Egyházait, a Főpap Báró Urakat, Nagyokat, Nemeseket, Szabad Városokat és minden Országlakókat Mentességeik, és Szabadságaik, Jogaik, Törvényeik, Kiváltságaik, és régi jó és helybenhagyott törvényes Szokásaikban megtartjuk, és mindnyájoknak Igazságot szolgáltatunk: néhai Felséges ANDRÁS Király Törvényeit megtartjuk; Magyarországunk s a melyek hozzá bármely Jog, vagy Cím szerint tartoznak, határait el nem idegenítjük, nem kisebbítjük, hanem, tehetségünk szerint, öregbítjük és kiterjesztjük, s mind azt teszszük, miket minden Karok s egész Magyarországunk köz Javára, Díszére ésÖregbedésére jogosan tenni fogbatunk. Isten minket úgy segéljen, és Minden Szentek."

V. Ferdinánd király koronázási esküje 1830-ban:

„Mi Ferdinánd, Isten kegyelméből Magyarország királya stb. esküszünk az Élő Istenre, Legszentségesebb Anyja Szüz Máriára és Minden Szentekre; Hogy Isten Egyházait, a Főpap. Báró Urakat, Nagyokat, Nemeseket, Szabad Városokat és minden Országlakókat Mentességeik, és Szabadságaik, Jogaik, Törvényeik, Kiváltságaik, és régi jó és helybenhagyott törvényes Szokásaikban megtartjuk, és mindnyájoknak Igazságot szolgáltatunk: néhai Felséges ANDRÁS Király Törvényeit (kirekesztve még is, és mellőzve azon Törvénykönyv Harmincegyedik Cikkelyének azon Záradékát, mely így kezdődik: *Hogyha pedig mi* stb., e szavakig: *ellenállani és ellenmondani örökre*) megtartjuk; Magyarországunk s a melyek hozzá bármely Jog, vagy Cím szerint tartoznak, határait el nem idegenítjük, nem kisebbítjük, hanem tehetségünk szerint öregbítjük és kiterjesztjük, s mind azt teszszük, miket minden Karok s egész Magyarországunk köz Javára, Diszére és Öregbedésére jogosan tenni foghatunk. Isten minket úgy segéljen, és minden Szentek."

csodálkozhatunk azon, hogy Magyarországban többször megkisértetett az alkotmány ez értelembeni átalakítása. Ugyanezt kisérlette meg később más eszközök által s más elvek nevében József császár a XVIII. században; sőt még 1823-ban is, mint tudva van, újra megkisértetett Magyarországtól a maga legfontosabb alkotmányos jogait megvonni. De mindezen kisérletek, nagy erőlködések és számos áldozat után mindig kivihetetleneknek mutatkoztak.

Ha most az osztrák ház Magyarország feletti három százados uralkodására visszatekintünk, oly időkre találunk, midőn Magyarország nagyrészt az ozmanok igája alatt majd megsemmisültnek látszott. Mária Terézia uralkodása végén a nemzetiség öntudata teljesen háttérbe lépett, és azon nagy harcok után, melyeket a monarchia Napoleon ellen megállott, Magyarszágban is, mint mindenütt a bécsi congressus után, a tökéletes politikai közönösség korszaka lépett életbe. Austria ez idő folytában gyakran roppant, mindig sokkal nagyobb eszközökkel rendelkezett, mint Magyarország. Uralkodásának kezdetén V. Károly világuralmára, később Németország segítségére támaszkodott. Valamint a Magyarország alkotmányos jogai elleni harcban a XVII. században a kath. egyház hatalma által segíttetett, úgy a felvilágosodás s a polgári és vallásfelekezeti egység elve volt az, amire II. József a XVIII. század végén hivatkozott; s mégis mindezen erőlködések nem vezettek maradandó eredményekre, sőt a magyar alkotmány mindezen harcokból megerősödve lépett ki, s az 1791-iki törvények, melyek ben az ország minden alkotmányos jogai tisztábban formuláztattak mint a hogy azelőtt voltak, II. József tíz

éves uralkodásának, mely alatt az alkotmány megszünt lenni, eredményei.

Ezek azon előzmények, melyekből mindenkinek, ki a Magyarország és Austria közt fenforgó kérdések végleges megoldásáról gondolkozik, következtetéseit vonnia kell. Kérdem: csodálandó-e, hogy ily előzmények után azon kivánat, remény, sőt meggyőződés, hogy az elébbi viszonyok visszaállíttassanak, Magyarországban általános? — Gondoljunk bármily népet magunknak, — habár ez kevesebb szívósságot tanúsított legyen is történelme folyamában, s önállósága és nemzetiségeért sokkal kevesbbé képes lelkesülni mint a magyar, de amelynek alkotmányos igényei támogatása mellett a legvilágosb történelmi jog és azon tapasztalat szól, hogy minden kisérlet, régi alkotmánya megszüntetésére, annak csak még mindig szilárdabb megalapítására vezetett, s elfogjuk ismerni, hogy épen nincs mesterséges izgatásra szükség avégből, hogy ily népnél a régi, századokon át fennállt viszonyokhozi visszatérésbeni bizalom életben tartassék, sőt hogy nem létezik az izgatás azon eszköze, mely egy népet ily viszonyok közt arra bírhatna, hogy azon jogról, melyre támaszkodik, bármily előnyért lemondjon.

Azon kapcsolatot, mely a magyar korona tartományai és az öszves állam közt előbb fennállott, nagyon is lazának tarthatjuk, s feltehetjük, hogy kivánatos volna, ha a személyes unió elvének helyére idővel más intézvények léphetnének, melyek az állam egységének több garantiát nyújtanak; azon nézetben lehetünk, hogy Austriának mint foederativ államnak berendezése, az egész állammal közös dolgokban

közös törvényhozás és kormányzással, és minden egyéb tekintetben az egyes koronatartományok legteljesb autonomiájával, valamint az öszvesállamra, úgy annak részeire is előnyösebb. Oly népek, melyek előtt alkotmányos intézvények újak és egy octroyált alkotmányból indulnak ki, nehezen tudják — amint látszik — azon szilárdságot felfogni, melylyel mások oly elvek mellett tartanak, melyek évszázadokon át nyílvános életök zsinórmértékeül szolgáltak. Azon mód, mely szerint a protestánsok helyzetét, az ő egyházi viszonyaik szabályzására kibocsátott pátens tekintetében még Németország egyes protestáns tartományaiban is megitélték, bizonysága annak, menynyire elágaznak az ezen tekintetben Magyarországban uralkodó nézetek a németországbaniaktól, s egészen természetesnek találom, hogy e nézeteket téveseknek tartják; hogy azonban ezek általánosak s hogy minden Magyarországnak tett engedménynek, még ha senki sem vonná is kétségbe azon szándékot, hogy az országot boldogítani akarják, teljesen azon akadályokba kell ütköznie, melyeket a protestáns viszonyok szabályozása iránt kibocsátott pátens tekintetében legyőzhetetleneknek ismertek el, afelett a tett tapasztalások után senki sem lehet kétségben, s oly pillanat mint a jelenlegi, midőn a monarchia valóban súlyos háborúnak néz elébe, melyet teljesen elszigetelve saját erejével kell kiállania, épen nem alkalmas az előbb fennállt jogviszonyok átalakításának megkisértésére, midőn előre meg kell győződve lennünk arról, hogy ez csupán az államhoz tartozók nagy részének elhatározott akarata ellenére vihető ki. Azon terhes helyzet, melyben a monarchia

van, nem győzhet meg tehát annak szükségéről. hogy a magyar korona és az örökös tartományok között előbb fennállott személyes unió viszonyának megkelljen szüntettetnie; sőt inkább oly ok az, mely egy ily átváltoztatás célszerűtlenségét épen a jelen pillanatban, felvilágosítja.

Ugyanez mutatkozik, ha a nézetekbeni azon fordulatot tekinjük, mely a legitimitás elvének tekintében újabb időben végbement.

Europa majd minden dynastiái jelenlegi helyzetöket, melyet elfoglalnak, nem a törvényes monarchia elvének köszönik. Angliában a most uralkodó dynastia forradalom útján lépett a trónra.

A francia császárság alapja, a francia nép általános szavazásban nyilvánított akarata. Spanyolhon és Portugalban a királyi hatalom, dacára a fi-vonal ellenkezésének, leányágra szállott. Belgium trónja forradalom műve. Svédországban új dynastia uralkodik. Norvégia Svédországtól elvált. Németország nagy része a mediatisatioi acta és a bécsi congressus folytán fő urát megváltoztatá, s nem tagadható hogy a habsburg-lotharingi ház állása, mely Velence és Gallicia kivételével minden részeire vagy századokon át meg nem támadott öröködési jogot, vagy világos, az egyes országok rendeivel kötött szerződéseket mutathat fel, kivételes. Ebből következik, hogy azon alapelvek, melyek legújabb időben a két leghatalmasabb kormánytól felállíttattak és Olaszhonban gyakorlatilag követtettek, egy államra sem lehetnek veszélyesebbek, mint épen Austriára, hol a monarchia történelmi alapja még soha meg nem rendíttetett, hol tehát, amíg a történelmi jog a trón rendületlen alap-

jáúl elismertetik, ez a fennállás több garantiáját foglalja magában mint más államokban, hol azonban, ha e jogcímet nem tekintjük, sem a nemzetiség elve, sem bármely más nem alkalmaztatható, miből ezen állam létezésének szükségessége kimutatható volna.

Teljesen helyes nézet tehát, hogy Austriának a jelen pillanatban, midőn a népsouverainitás elvének alkalmazása által inkább van fenyegetve, mint bármely más állam, eszközökről is kell gondoskodnia, hogy e rendkivüli veszedelmeknek ellentállhasson.

S valjon miben találhatók meg ezek?

Taián abban, hogy azon intézvényeket utánozzák, melyek által Franciaország Europa legnagyobb katonai hatalmává lett?

A centralisatiónak a tökélyig kivitt rendszere az, mely oly erőssé tette a francia államot, hogy hatalma szinte fenyegetővé vált minden mások önállóságára. De ha azt kérdjük, mily befolyást gyakorolt épen e rendszer a monarchiai hatalomra, úgy találjuk, hogy ez, és pedig a túlzásig vitt centralisatió folytán oly mértékben ingadozó és bizonytalan lett, ahogy az egész új történelem folyamában sehol erre példát fel nem hozhatunk, s már ebben oly fontos ok fekszik, mely ezen elv követését felette veszedelmesnek láttatja oly államban, mely, mint az osztrák, egyes egyedül a törvényes monarchia elve által tartatik össze.

De, ha ezeket nem tekinjük is, hatalmunkban áll-e azon viszonyokat teremteni meg, melyek a Franciaországban követett kormányforma feltételei, s melyek ott évszázadok következetes fáradozásai által érettek el? vagy remélhetjük-e, hogy oly intézvé-

nyeket, melyek Franciaországban csak a legnagyobb forradalmak egyike, és oly uralkodó által, mint Napoleon, alapíttathattak meg, Austriában a nyugalom megzavarása nélkül a közigazgatás egyszerű útján kivihetünk?

Tíz év tapasztalatai állnak szemeink előtt, melyek alatt kíméletlen következetességgel minden megtörtént ami az igazgatás útján lehetséges volt, hogy végve azon meggyőződésre bírjon, miszerint a centralisatió elve Austriában kivihetetlen.

Ha most, az 1860. april 19-kén kelt királyi kézirat értelmében úgy kell tekintenünk, hogy azon kisérlettel, Austriát centralisált állammá átalakítani, elhatározottan felhagytak, mely út nyílik meg előttünk? Elegendő-e, ha a centralisátió elve helyett az önkormányzatét és azon határozatot nyilatkoztatják ki, hogy az egyesekben Magyarország- s a más koronatartományokban azelőtt fennállt közigazgatási formákhoz vissza akarnak térni?

Az önkormányzat elvét mindenesetre oly államban, mely egészen különböző elemekből van összetéve, maga a természet javasolja s a régi korból származó formák visszahozatala, habár lényegesen megváltozott is azok jelentősége, úgy az államra, valamint az egyes polgárokra nézve is felette kívánatos; megengedem azt is, hogy az ezen értelemben végbevitt reformok elegendők lennének oly időben, midőn az államot semmi veszély nem fenyegeti s a hozzátartozóktól nem követel mást, mint hogy a megállapított rendhez alkalmazkodjanak. Oly pillanatban, azonban, midőn azon alapelvekről, melyeknek az osztrák állam létezését köszöni, nemcsak egyes forradalmi pártok támadják meg, hanem a leghatalmasabb

államok kormányai is lemondanak, s az europai államjogban a legitimitás elvének helyére az általános szavazás útján nyilatkozó népakarat elve látszik lépni, az előbb fennállt rendhezi részleges visszatérés, mely mellett egyes rendszabályok által egyes bajokon lesz segítve, bizonyára nem elegendő.

Ha az állam létezését elvek veszélyeztetik, e veszélylyel csak akkor állhat szembe, ha ő maga is elvekre támaszkodik, s valjon mely elvre támaszkodhatik Austria?

A nemzetiség elve, e szó nyelvi értelmében veszedelmes az osztrák államra nézve. Ugyanez áll az általános népakarat elvéről is. A kormányzati és közigazgatási központosítás elve az utólsó idő folytán teljesen kivihetetlennek bizonyult, mire kell tehát, mire lehet támaszkodnunk, ha csak a *történelmi jog elvére* nem, mely az állam létezésének a legújabb időig egyetlen alapjául szolgált, és amint az utólsó idő tapasztalatai megtanították, legalább a magyar korona minden tartományaiban még oly hatalommal bír, melyet ezen elv a többi Europában — Anglia kivételével — a legújabb időben mindenütt elvesztett? és valjon miként támaszkodhatunk a történelmi jogra, ha azt *minden következményeivel együtt* el nem elismerjük?

Azon meggyőződésre jutottak, hogy az utólsó tíz év alatt követett irány el volt tévesztve, sőt belátták, hogy azon alapelvek, melyeket Austria azelőtt követett, s melyek által Europa első államainak egyikévé lett, dacára egyes rosz oldalainak, még is a legcélszerűbbek voltak; azt hiszik-e, hogy a jelen legyőzhetetlen nehézségeitől megmenekednek s egy-

szersmind a régi viszonyok minden rosz oldalait elkerülik, ha most oly útra térnek, mely a kettő között középen van? Ki fogja egyes embernek, aki útja megválasztásában téved, azt tanácsolni, hogy a helyett, hogy megfordulna és azon útra térne át, melyet helyesnek ismert el, inkább e közt és a hibás pálya közt, melyen előbb eltévedett, középutat törjön magának, mely mindenesetre a legtöretlenebb és minden erejét kimeríti mielőtt a célhoz érne? Ez teljesen áll államokról is. Államok is tévedhetnek, s az egyedüli eszköz tévedésök jóvátevésére, számukra úgy mint egyesekre nézve azon határozottságban áll, melylyel a helyesnek elismert ösvényre visszatérnek.

Épen mivel az osztrák monarchia még soha ennyire elszigetelve nem állott, mert soha ennyire kizárólag nem volt saját erejére utalva, s mert a törvényes monarchia elve, mely ez államnak alapul szolgál, e pillanatban nemcsak egyes pártok, hanem azon irány által veszélyeztetve van, melyet a leghatalmasabb államok kormányai közől többen követnek, ebben fekszik azon ok, melynek bennünket a történelmi jogalap teljes visszaállításának szükségességéről meg kell győznie, mivel azon pillanat, midőn az állam veszélyektől lévén környezve, minden ereje kifejtése szükséges, nem alkalmas arra, hogy az, ami annak évszázadokon át védbástyájául szolgált, megsemmisíttessék, s az új erődítésekkel vétessék körül, melyek tán jobbak lehetnek, de csupán békés időben alapíthatók meg, és nem oly pillanatban midőn ellenséges megtámadásoknak látszanak kitéve lenni.

A fellebb mondottak egyszersmind az „Allgemeine Zeitungnak“ és más lapoknak azon, nézeteik szerint megfoghatatlan jelenségek felvilágosításaúl szolgálhatnak, hogy a magyar nép, melynek monarchiai érzelmei közmondássá váltak, az utólsó tíz év folytán soha sem mutatta azon lelkesedést a királyságért, melyről egykor ismeretes volt, s hogy oly férfiak, kiknek az uralkodó házhozi ragaszkodásukat kisem vonja kétségbe, ezen idő folytában, a kormány jóakaratú fáradozásaihoz soha nem csatlakoztak.

A magyar nép érzülelte mindenesetre teljesen monarchiai. Ezen érzület majd ezeréves történelem folyamán át fentartotta magát, s minden bel- és külső küzdelmek, mely ezen ország fejlődését akadályozák, mindeddig nem birták lerontani a monarchia elv hatalmát.

De épen ebből azon következtetést kell vonnunk, hogy azon alapoknak, melyek Magyarországban a monarchia elv támaszául szolgáltak felette erőseknek és rendíthetetleneknek kellett lenniök. Valjon anyira fel nem fogható-e, hogy elismert dynasticus érzelmű férfiak, s épen ezek nem akartak lemondani a monarchiai elv alapjáról, mely annyi évszázadokon át rendíthetetlennek bizonyult be, hogy különösen nem akarták ezt oly időben, midőn a törvényes monarchia elve jobban van veszélyeztetve, mint valaha?

Újabb időben — s amint látszik különösen Magyarországra nézve — az osztrák s a déli német sajtó egy részében új államjogi elméletet állítottak fel, mely szerint a történelmi jogok, bármily kétségbevonhatatlan legyen is azoknak eredete, mindenkorra

elvesznek, ha az, ki ezen jogok birtokában van, a velök összekötött kötelességeket egyszer megsértette. Magyarország — úgy mondják — maga tépte szét azon szerződéseket, melyre alkotmányos jogai alapítva voltak, a forradalmi izgatottság egy pillanatában megsérté a pragmatica sanctiót, s azért nem hivatkozhatik reá többé. A Magyarország s a dynastia közt azelőtt fennállott minden vonatkozás megszűnt, s nem létezik más jog, mint amely a győzőt meghódított országban megilleti.

Mindenekelőtt kérdezhetnők: valjon oly időben és államban, midőn egyesekre nézve politikai vétségekért a confiscatió büntetését megszüntették, azon alapelvek, melyekre azelőtt a confiscatió igazolásánál hivatkoztak, alkalmazhatók-e egész népekre? De térjünk el teljesen a jog szempontjától s egyszerűen kérdezzük azt, mennyire lenne a dynastiára s tehát az osztrák államra nézve is, mely csak dynastiája joga folytán áll fenn, célszerű ezen alapelvek alkalmazása Magyarországban?

Szilárd jogi alapelvek szüksége annyira veleszületett az emberi természettel, hogy még azon viszonyok tekintetében is, melyeknek alapja az erőszak, bizonyos jogelméleteket állítanak fel, s innét azok, kik az államjoggal foglalkoztak, a hodítást is azon tények egyikének ismerték el, mely állami jogviszonyok alapjául szolgálhat, ha épen nem található más jogcim, melyre a birtok igazolásánál hivatkozni lehetne.

S valjon e helyzetben van-e Austria?

Mindazon dynastiák közt, melyek jelenleg Europában uralkodnak, kevés van, mely oly kétségbe-

vonhatatlan történelmi jogra hivatkozhatnék, mint az osztrák ház; a monarchia minden tartományai közt egy sincs, melynek tekintetében e jogcím oly világos volna, mint Magyarország. Ha az uralkodó és a nép képviselői közt minden trónváltozásnál ünnepélyesen megújított szerződések, ha törvényes határozatok hosszú sora és háromszázados szakadatlan gyakorlát alapíthatnak történelmi jogot, úgy ez az. Oly jog ez, melyet senki kétségbe nem von, meg nem támad, sőt mindenki elismer, mert az ország alkotmányos jogainak egy lényeges részét képezi. S most ezen jog szüntettessék-e meg, s fosztassék meg erejétől, hogy helyére a hódítás korlátlan joga állíttassék?

Valjon meggondolták-e, mi mindent kell ily eljárás folytán elismerniök?

Ha Magyarország alkotmányos jogainak elvesztése, az 1849-iki országgyűlés azon határozatainak, melyek által pragmatica sanctió megsértetett, büntetése gyanánt igazoltassék, úgy azon határozatok az egész magyar nép, vagy legalább a nagy többség határozatainak tekintendők; azt kérdem, okosan van-e téve, érdekében fekszik-e a dynastiának ennek állítása? Vagy talán azt hiszik, hogy az 1848 és 1849-iki évek eseményei folytán behozott államrend megerősítésének használna, ha azt a magyar nép által elkövetett vétség igazságos büntetésének nyilvánitják?

A hódítás joga határtalan, nincs semmi feltételhez, semmi kölcsönös kötelezettségekhez kötve. De még az erőszak sem ismer más határt mint a phisikai lehetőségét. Ki fog, ha helyzete elvitázhatlan jogon alapul, az erőszakra hivatkozni? az erőszakra, mely mindig tény marad s tehát más tény által min-

dig megszüntettettethetik? S ez történjék most a monarchiai elv megszilárdítására oly dynastia érdekében, mely minden igényei tekintetében oly történelmi jogra hivatkozhatik, mint semmi más nem? s azon buzgóság, melylyel ezen alapelvek érvényesítésén működnek, minden egyes ember monarchiai érzülete és dynasticus érzelmei mértékeűl vétessék-e? — Valóban, nehéz elhatározni, valjon szánakozásunkat érdemli-e meg a fogalmak ily összezavarása, vagy azon rosz akarat, mely hasonló insinuátióknak alapúl szolgál, indignatióval utasíttassék-e vissza; komoly ellenkezés mindenesetre felesleges, mert mindenki előtt tisztán kell állania, hogy, miután a dynastia szerződésekre és törvényes határozatok szakadatlan sorára alapított történelmi joggal bír a magyar korona tartományaira, s miután Magyarország monarchia érzülete szilárdságát épen azon összefüggésnek köszöni, melylyel a monarchia elve, mint a történelmi jog eredménye mindavval áll, ami a töténelmi jogra van alapítva, azaz az egész alkotmánynyal, tehát minden, miáltal a történelmi jog tisztelete megerősíttetik, a monarchiai elv megszilárdítására közremunkál, míg mindaz, miáltal a történelmi jog iránti tisztelet megrendíttetik, egyszersmind mindazt, ami ezen jogra van alapítva, s azért mindenekelőtt a törvényes monarchia elvét veszélyezteti.

Legyen szabad az egésznek tiszta átnézetét, az eszmék azon menetét, melyet ezen írásban követtünk, végül még egyszer röviden előadni.

Ha a bécsi congressus határozatait azon eseményekkel összehasonlítjuk, melyek azt megelőzték, alig tartózkodhatunk vissza a bámulástól.

Senki, aki az 1804-től 1814-ig lefolyt időt átélte, legalább senki, aki az eredményekre tevőlegesen hatott, nem lehetett kétségben arról, hogy Napoleont csupán rendszere hibái rontották meg. Minden jog, a fejedelmek történelmi — úgy mint a népek természetes jogainak teljes megvetése volt az, melyen e hatalmas szellem minden terve hajótörést szenvedett, s azon eszköz, melylyel minden idők ezen legnagyobb hadfiának hatalma megtöretett, a nemzetiség újra feléledt öntudata volt.

Nem egy hozzá fogható hadvezér, vagy a seregek túlnyomó száma s bátorsága, de három nemzeti mozgalom, Spanyol-Oroszországé s végre a német nép felkelése volt az, ami Napoleon trónját megbuktatta. S midőn ezt maga is belátta és már 1812-ben a nemzetiségekre hatni iparkodott, ellenei ezt felismerték, és kiáltványaikban Kalischtól Chatillonig kimondották, hogy: „a béke és háború célja minden nemzetek jogait, szabadságát és függetlenségét biztosítani.“ S a bécsi congressus mégis teljesen azon alapelveket követte, melyek a nagy ellenség bukását elő idézték. Bécsben úgy cselekedtek, mint azelőtt a Lunevillei béke után Regensburg- és Ágostában.

Ott (mint Gervinus igen jelzően mondja) sebesen készítettek államokat, mint gyári árúcikkeket, de töredékenyen. Minden hií alattvaló monarchiai ragaszkodása, a törzsek erkölcsi deréksége mitsem nyomott a latban. A nemzeti ösztön vonzó- és taszító ereje, életerős népeknél a leghatalmasabb erő, nem

vétetett tekintetbe. Ha már meggondoljuk, hogy mindez azok által határoztatott és tétetett, kik Napoleon minden hibáit hosszú ellenségeskedés tiszta belátásával felismerték s a nemzetiség erejét azáltal ismerték meg, mert a győzelmet ellenségök felett csupán ezen erőnek köszönték, meg kell adnunk, hogy a történelem tanításait talán még soha annyira félre nem ismerték, mint akkor, s valóban nem csudálható, hogy az 1815. év minden teremtményei közől jelenleg alig áll fenn egy.

A bécsi congressus határozatai ugyan még most is az europai államjog alapjául állíttatnak fel, gyakorlatilag azonban mindaz, ami akkor határoztatott, fenntarthatatlannak bizonyult be.

A németalföldi királyságot, melynek megalapítása a congressus legfontosb eredményei egyikének tekintetett, Belgium ismét elvesztette.

A lengyel királyság s a krakói köztársaság nem léteznek többé.

New-chatel Poroszországtól, Savoya Piemonttól. Lombardia Austriától el van választva.

Egész Olaszhon földterületi viszonyai megváltoztak.

Az ozman birodalom rovására a görög királyság keletkezett, Serbia-, Moldva- és Oláhországban pedig oly államok, melyek, legalább ami az ozman birodalom iránti helyzetöket illeti, csupán név szerint nem függetlenek.

Spanyolhon és Portugal a felfordulások hosszú sora után, Poroszország természetes állásának és feladásának tudatában az alkotmányos államok sorába léptek, s a francia trónon annak utóda ül, kinek csa-

ládja a congressus határozatai szerint e trónról örökre kizárva maradjon, hatalmasan és korlátlanul, amint I. Napoleonon kívül még egy uralkodója sem Franciaországnak. Mindazon veszélyek, melyek ellen a bécsi congressusnak biztosítékot kellett volna nyújtania, kissé megváltozott alakban állanak fenn, de lényegökben egészen úgy mint 45 év előtt, s ha minden nemzet jogai, szabadsága és függetlenségének célja csak egész Europának I. Napoleon elleni felkeltése volt, ép oly bizonyos, hogy e cél ez óráig még nincs elérve, sőt egyes államok földterületi épsége, másokban a törvényes monarchia, és legtöbb nép nemzeti önállósága tán még soha annyira veszélyeztetve nem voltak, mint épen most.

A bécsi congressus ezen eredménye, vagy helyesebben kifejezve ezen eredménytelensége oly közmegegyezésnek, melyben Europa minden kormánya részt vett, s melynek majd minden következményei nem erőszakos összeütközés folytán, hanem saját belső támasznélküliségök miatt lassanként összeomlottak, mindenekelőtt annak tulajdonítandó, hogy a bécsi congressus azon elvekkel, melyek által Napoleon óriási ereje megtöretett, maga hagyott fel, hogy oly harcnak, mely a nemzetek függetlenségének nevében kezdetett és vívatott, oly békével akart véget vetni, melyben csupán az érdekek lőnek figyelembe véve.

A bécsi congressus ki nem elégítő következményeinek második oka azonban mindenesetre abban keresendő, hogy elmulasztotta egy hatalmas Németország megalapítását. Valamint Németországnak teljesen hatalomnélküli helyzete tette lehetővé

Franciaország hatalmának azon kiterjedését, mely által Napoleon majdnem világuralomra jutott, úgy e veszély mindaddig fenn fog állni, míg Németország e helyzetben marad.

Europa egyensúlya most és mindaddig jelentéktelen szólásmód, míg Europa középpontjában oly állam létezik, mely a maga szakadozottságában nemcsak a többiek helyzetére nem gyakorolhat befolyást, hanem még saját épségét s önállóságát sem képes megőrizni.

Azon véleményen vagyok tehát, *hogy Németország egysége*, legalább az egység azon foka, mely az önállóság s a német nép nagyságához méltó helyzet megőrizésére szükséges, *egész Europára nézve közös szükséglet*; s azt hiszem, *hogy e szükségletnek a legközelebbi jövőben elég lesz téve*, mert Németország egységének alapja a német nép nemzeti egységében fekszik, s mivel tehát a népfelség elve elismerésének Németországban épen úgy kell az egységre vezetnie, amint a fejedelmek korlátlan uralma annak feldaraboltatását vonta maga után.

Azon egyetlen forma, melyben Németország egysége, ezen ország egészen sajátságos helyzete és múltja mellett, *a jelen pillanatban lehetőnek látszik*, amint hiszem, hogy már bebizonyítottam, *egy szövetséges állam alakja, közös népképviselettel.*

Mivel az osztrák monarchia egy jelentékeny része a szövetséghez tartozik, s Europa jelenlegi viszonyai közt teljesen lehetetlen, hogy Austria egész területével belépjen a szövetségbe, s mivel mind Aus-

tria, mind Németország érdekeivel meg nem egyeztethető, hogy ezen állam egész területével kilépjen a szövetségből, mivel tehát az egyetlen képzelhető combinátió jövőre nézve is az marad, hogy Austria területének azon részeivel, mely jog szerint Németországhoz tartozik, és csakis evvel a szövetségben maradjon, magától következik, hogy Austria azon koronatartományai, melyek jog szerint a német szövetséghez tartoznak, s melyeknek mindazon jogokban és kötelességekben részt kell venniök, melyeknek a szövetség célszerű berendezésénél az egyes szövetségi tagokra ruháztatnának át és azoknak, melyek nem tartoznak a német szövetséghez, még ami az osztrák összes államhozi viszonyokat illeti is, lényegesen külömböző helyzetet kell elfoglalniok, és hogy azon kötelék, mely az osztrák császárállamnak a német szövetséghez tatozó részeit a többivel összeköti, ha Németországot egységnek gondoljuk, épen csak az egyszerű személyes unió kapcsa lehet.

Azon viszonyok visszaállítása, melyek a magyar korona tartományai s a monarchiának a német szövetséghez tartozó részei közt századokon át jogosan fennállottak, tehát nemcsak azért szükséges, mert Magyarország törvényes igényeit ki akarják elégíteni; ezen visszaállítás szüksége inkább Europa általános helyzetében rejlik, mely Németország egységét szükségli; igen, bizonyos, hogy még azon esetben is, ha Magyarország az osztrák állam végleges megalakulását más módon tartaná kivánatosnak, ez azon viszonyokat, melyek Magyar-

ország különállását szükségessé teszik, meg nem vál toztathatná.

Sőt ha az osztrák állam jelenlegi helyzetét vizsgáljuk, tekintet nélkül Németország viszonyaira, ugyanezen meggyőződésre jutunk. Mert

1) nem tagadható, hogy jelen pillanatban, midőn minden jelentékenyebb europai kérdés megoldásához közelít, és Austria teljesen elszigetelve áll, ezen állam jövendőjét az tételezi fel, hogy lehető leghamarébb minden erejének teljes használatához jusson, s ez csak akkor lehetséges, ha Magyarországnak törvényekre alapított igényeit kielégítik. Továbbá

2) minden más összekötő eszköz hiányában az államegységet Austriában inkább mint bárhol, a törvényszerűség elvének hatalma tételezi fel; minden osztrák államférfinak azt kell feladatáúl tekintenie, azon elv hatalmát, mely most inkább van veszélyeztetve mint valaha, szilárdítani, ami csak azáltal lehetséges, ha az állam egyes részeinek az országhozi minden viszonya tekintetében a törvényes, azaz a történelmi jog alapelvéhez ragaszkodnak.

Tudom, hogy azon nézetek, melyeket ez iratban kifejtettem, azoknál, kik Austria teljes újjáalakításáért lelkesűlnek, kevés kielégítést fognak eszközölni. Régen megszoktuk már mindazt, ami azon urak nézeteivel meg nem egyezik, az államra nézve veszélyesnek, forradalminak s Austria irányában ellenségesnek gyanúsítva látni, s el vagyok ugyanazon vádakra készülve, melyek megítélését az olvasóra kell bíznom.

Véleményem szerint első kötelessége minden írónak, ki a gyakorlati politika valamely kérdésével

foglalkozik, hogy a dolgok igazi helyzetéről tisztába iparkodjék jönni s azon következményeket, melyek abból folynak, tartózkodás nélkül kimondja; e kötelességet pedig lehetetlen teljesítenem, ha ki nem akarom mondani: hogy Németország egysége, még amennyiben ezt a szükség legcsekélyebb fokára szorítjuk is, és Austria egysége, azon értelemben, melyben ezt felfogták, ellentétben állnak egymással.

Nézeteim azon módról, mely szerint rendezendők véglegesen a monarchia belviszonyai, tehát teljesen azon meggyőződéstől függnek, melyre Németország jövője felett jöttem.

Ha Németország mostani állapotának tartósságában hisznek, ha felveszik, hogy ezen ország, mely egykor uralkodó állást foglalt el, valóban csak geographai fogalommá vált, s csupán azért áll Europa központján, hogy például szolgáljon más népeknek, mire vezethetnek még ily nagy népet is a belső viszálkodás és a nemzeti érzelmek hiánya: úgy csak dolgozzanak továbbra is egy egységes Austria megalapításán. Ha azonban Németország egységét europai szükségnek tartják s belátják, hogy még Austria hatalmát és biztosságát is Németország hatalma és azon helyzet tételezi fel, melyet Austria Németországban elfoglal, akkor azt is be fogják látni, hogy minden kisérlet, oly intézvényeket adni a monarchiának, melyek Németország egységével ellentétben állanak, soha sem szolgálhat Austria üdvére, s megfogják engedni, hogy azon viszonyok visszaállítása, melyek a magyar korona tartományai és az öszves állam közt azelőtt fennállottak (Magyarország törvény

hozási különállása) talán nem az, melyet óhajtottak, de mindenesetre az egyetlen, mely e pillanatban lehetséges.

Mert valamint Németország egysége az egyedüli eszköz, melylyel azon veszélyekkel, melyek jelenleg Europát fenyegetik, szembe lehet szállni, úgy Magyarország törvényhozási különállása Németország egységének feltétele, s nem fekszik bármely halandó hatalmában felbontani azon természetes összefüggést, melyben e két kérdés egymással áll.

TARTALOM.

Magyarország különállása

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 20 03 06 008 6